

לקוטי תורה • פרשת כי תבוא • מאמר 1

היום הזה הוי"ה אלהיך מצוך לעשות את החוקים...

"היום הזה הוי"ה אלקיך מצוור"

הברית על התורה מתחדשת מדי שנה לפני ראש השנה, כאשר רצונו ומלכותו של ה' מתגלים כפי שהם בתורה שבעל פה; באמצעות היראה, תחושת הריחוק בעשרת הימים והסרת "ערלת הלב", האהבה הפנימית של יהודי מתגלה, עד שכיום הכיפורים הוא עומד "לפני הוי"ה". עבודת ה' בשני הלכבות ובשתי הנפשות, במחשבה ובדיבור של תורה, "גורמת" לה' לומר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/1

הנקודה

הברית על התורה מתחדשת מדי שנה לפני ראש השנה, כאשר רצונו ומלכותו של ה' מתגלים כפי שהם בתורה שבעל פה; באמצעות היראה, תחושת הריחוק בעשרת הימים והסרת "ערלת הלב", האהבה הפנימית של יהודי מתגלה, עד שכיום הכיפורים הוא עומד "לפני הוי". עבודת ה' בשני הלכבות ובשתי הנפשות, במחשבה ובדיבור של תורה, "גורמת" לה' לומר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

"היום הזה" הוא היום שבו נכנסו ישראל לארץ, ובו התחדשה הברית על התורה; האותיות הראשונות של "ודבש. היום הזה הוי" יוצרות צירוף של השם. הארץ היא התורה שבעל פה, ה"רגליים" של דמות ה"אדם" שהיא התורה שבכתב: בה מתגלה רצונו של ה', ובאמצעותה מגיעים לטעמיה הפנימיים של התורה. בשנה, הדבר מתרחש בראש השנה, "ראש" השנה, שבו מתגלים רצונו ומלכותו של ה', ולכן הברית מתחדשת לפניו. שתי אהבות מאירות את התקופה הזאת. כמו בן שנמצא רחוק מאביו, אהבת הנשמה יוצאת בגלוי מתוך הריחוק, שנוצר כאשר נזכרים בחטאי השנה; בעשרת הימים ה' קרוב אך נסתר, ומעורר את הקריאה "אבינו מלכנו"; ביום הכיפורים, לאחר שכל המסכים נקרעו, האהבה חוזרת אל פנימיות הלב ושקועה בשמחה. הברית מגיעה לנקודה הפנימית של הלב כאשר "ערלתה" מוסרת. ולבסוף, כשם שה' נסתר ומתגלה, יש באדם שני לבבות ושתי נפשות; עבודתו בשניהם במחשבה ובדיבור של תורה "גורמת" לה' לומר "נעשה אדם", וה' שם את דברו בפי האדם.

מבנה

1	"היום הזה": הברית בכניסה לארץ	11
"היום הזה" ממשיך את הפרשה המסתיימת ב"ארץ זבת חלב ודבש": הברית על התורה התחדשה כאשר נכנסו ישראל לארץ. האותיות הראשונות של "ודבש. היום הזה הוי" יוצרות צירוף אחד של השם.		
2	ארץ ישראל והתורה שבעל פה	21-3
הארץ היא התורה שבעל פה, "רגלי" דמות ה"אדם" של התורה שבכתב. רק באמצעותה מגיעים ל"חלב ודבש" של התורה, כלומר לטעמיה הפנימיים, ורצונו של ה' מתגלה; היא "אשת חיל" שיש בה בינה יתרה, ו"בית" שחכמיה בונים.		
3	ראש השנה, ראש השנה	41
עולם, שנה ונפש: בשנה הברית מתחדשת לפני ראש השנה, שכמו התורה שבעל פה מגלה את הרצון העליון. הוא "ראש" השנה וזמן היראה; הוא נקרא נקבה, אך גם "שער", ושורשו ביראה העליונה.		
4	שתי אהבות: בן בבית ובן הרחק ממנו	51-6
הלוחות הראשונים ניתנו בקולות וברקים, והשניים בלעדיהם. יש שתי אהבות: אהבה פנימית, נסתרת ושקועה בשמחה כשהבן בבית, וכיסופים גלויים שיוצאים כאשר האב רחוק.		

יראת המלך שכראש השנה מבטלת את האדם, כמו הלכנה המכוסה בתחילת החודש; תחושת הריחוק, שמתעוררת בזכירת השנה, מוציאה את האהבה, כמו אור הלכנה ההולך ומתגבר. בעשרת הימים ה' קרוב אך נסתר, ואנו קוראים "אבינו מלכנו"; ביום הכיפורים ישראל עומדים "לפני הוי", פנים אל פנים, והאהבה חוזרת פנימה.

10

הברית וערלת הלב

6

בראש השנה ה' מכניס את האדם לברית של הנקודה הפנימית שבלב; היא מתגלה לאחר הסרת ה"ערלה", שהיא ההיקשרות לתאוות הגשמיות, ויום הכיפורים משלים את החתימה. ה' גם נסתר וגם מתגלה: אפסות הבריאה לפניו גלויה לעין.

11

שני לכבות ושתי נפשות: "בצלמנו כדמותנו"

7

כמו ה', הנסתר והמתגלה, יש באדם לב פנימי ולב חיצוני, וכן שתי נפשות, של מחשבה ושל דיבור. עבודה בשני הלכבות היא "בצלמנו"; הקדשת המחשבה והדיבור לתורה היא "כדמותנו".

12

"אתה גרמת להוי' לומר"

8

לימוד התורה בעומק ואמירתה בקול "גורמים" לה' לומר "נעשה אדם"; בתגובה ה' שם את דברו בפי האדם ומרומם אותו מעל ה"עמים" שבתוכו, כדי שחכמה, בינה ודעת, "תהילה, שם ותפארת", יאירו בו.

מו ש ג י מ

התורה שבעל פה (תורה שבעל פה) תורה שבעל פה

ביאור מצוותיה של התורה שבכתב, המזוהה כאן עם ארץ ישראל ועם מלכות. בה רצונו של ה' מתגלה בפועל, ובאמצעותה מגיעים לטעמיה הפנימיים של התורה.

גילוי הרצון העליון גילוי רצון העליון

רצונו של ה' המתפרש בפרטי המצוות. בשנה, זהו ראש השנה, הגולגולת המכסה את המוח.

הפנימיות והחיצוניות של הלב פנימיות וחיצוניות הלב

האהבה הפנימית, "רעותא דליבא", הנסתרת ושקועה בשמחה כשהאדם קרוב לה'; והאהבה החיצונית והגלויה, שיוצאת מתוך תחושת ריחוק.

ריחוק מקום ריחוק מקום

כשם שהלכנה מאירה כשהיא רחוקה מן השמש, אהבת הנשמה מתגלה כשהאדם רואה את עצמו רחוק מה', באמצעות זכירת המחשבות, הדיבורים והמעשים של השנה שלא היו לשמו.

ברית ברית

הקשר של הנקודה הפנימית שבלב עם ה', המתחדש לפני ראש השנה ונכרת בראש השנה; הוא מתגלה כאשר מסירים את "ערלת" הלב ונחתם ביום הכיפורים.

ערלת הלב ערלת הלב

היקשרות לתאוות ולעולם הגשמי, השולטת בלב החיצוני ומסתירה את הפנימי; היא אינה מבטלת את הלב הפנימי, שיש לכל יהודי.

נסתר ומתגלה (סתים וגליא) סתים וגליא

ה' מתגלה, משום שאפסות הבריאה לפניו גלויה לעין, ונסתר, משום ששום מחשבה אינה יכולה להשיגו. שני לכבותיו של האדם, הפנימי והחיצוני, משקפים זאת.

צלם ודמות צלם ודמות

צלם, עצם העניין, הוא עבודת ה' בשני הלכבות; דמות היא השוואה ודמיון, והיא שתי הנפשות, שאותיות המחשבה והדיבור שלהן מציירות ומלבישות את השכל.

קטע 1 • 11

"היום הזה": הברית בכניסה לארץ

1 היום הזה הוי"ה¹ אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך. את ה' האמרת היום² וגוי' וה' האמירך³ היום⁴ וגוי'.

"היום הזה הוי' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים; ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". "את ה' האמרת היום וגוי'", "וה' האמירך היום וגוי'".

המאמר נפתח בדברים כו, טז-יח, הפסוקים החותמים את חוקי ספר דברים: ה' מצווה לשמור את החוקים והמשפטים "בכל לבבך ובכל נפשך", ולאחר מכן ישראל וה' גורמים זה לזה "לומר". הפעלים החריגים "האמרת" ו"האמירך" מתבארים רק בסוף המאמר (פסקה 12).

להבין פירוש היום הזה ולא כתיב איזה יום משום דהמקרא מחובר לפרשה שלמעלה הימנה שמסיימת ארץ זבת

כדי להבין את משמעות "היום הזה", בלי שנאמר איזה יום: [הדבר הוא] משום שהפסוק מחובר לפרשה שלפניו, המסתיימת במילים "ארץ זבת"

השאלה הראשונה היא מדוע נאמר "היום הזה" בלי לפרש באיזה יום מדובר. התשובה היא שהפסוק ממשיך את הפרשה שלפניו, הצהרת המעשרות, המסתיימת במילים "ארץ זבת חלב ודבש" (דברים כו, טו).

חלב ודבש^{5,6} שקודם שנכנסו לארץ היה כריתת ברית על קבלת התורה מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב⁷ וזהו היום הזה וגוי' דהיינו בשעת כניסתן לארץ

חלב ודבש". לפני שנכנסו לארץ נכרתה ברית על קבלת התורה, נוסף על הברית שכרת עמם בחורב; וזהו פירוש "היום הזה וגוי'" — כלומר, בזמן כניסתם לארץ.

לפני כניסת ישראל לארץ נכרתה מחדש ברית על קבלת התורה, נוסף על הברית בחורב (סיני), כפי שנאמר בדברים כח, סט. לכן "היום הזה" הוא יום הכניסה לארץ הזבת חלב ודבש.

ולכן ודבש היום הזה הוי"ה^{8,9} הוא ראשי תיבות צירוף הוי"ה¹⁰ אחת שהוא"ו של ודבש שבפרשה ראשונה מחובר למקרא שלמטה הימנה כי¹¹ ככל ענין אחד.¹²

לכן ראשי התיבות של "ודבש היום הזה הוי'" יוצרים צירוף אחד של [אותיות] הוי': הוי' של "ודבש" שבפרשה הראשונה מתחברת לפסוק שאחריה, מפני שהכול עניין אחד.

שני הפסוקים קשורים זה לזה אפילו באותיותיהם: האותיות הראשונות של "ודבש היום הזה הוי'" — ו, ה, י — יוצרות אחד משנים-עשר הצירופים של ארבע אותיות שם הוי', כפי שמונה תיקוני זוהר. לכן הוי' החותמת את הפרשה הקודמת שייכת גם לפסוק הבא, שכן שניהם עוסקים בעניין אחד.

קטע 2 • 21-3

ארץ ישראל והתורה שבעל פה

2 והנה בחיי ארץ ישראל הוא בחיי תורה שבעל פה. כי בחיי ישראל הוא בחיי אדם.

והנה, בחינת ארץ ישראל היא בחינת תורה שבעל פה, שכן בחינת ישראל היא בחינת אדם.

כעת מסביר אדמו"ר הזקן מדוע הברית נקשרה לכניסה לארץ. ארץ ישראל מקבילה לתורה שבעל פה, ואילו "ישראל", העם, מקביל ל"אדם", כפי שיובהר בחלק הבא — תורה שבכתב.

והוא כמ"ש ועל דמות הכסא דמות¹³ כמראה אדם וגו' וזהו תורה שבכתב. וארץ ישראל הוא בחיי תורה שבעל פה בחיי והארץ הדום רגלי¹⁴

וזהו כמו שכתוב: "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" וגו', וזו תורה שבכתב. וארץ ישראל היא בחינת תורה שבעל פה, בחינת "והארץ הדום רגלי".

במראה המרכבה של יחזקאל, על הכיסא הייתה "דמות כמראה אדם" (יחזקאל א, כו); דמות זו של "אדם" היא תורה שבכתב. הארץ היא תורה שבעל פה, הארץ שהיא "הדום רגלי" הי' (ישעיהו סו, א), מתחת לדמות שעל הכיסא.

(וע' מזה בד"ה השמים כסאי¹⁵ ר"פ בראשית) כי אע"פ [אף על פי] שעיקר דיני התורה שבע"פ [שבעל פה] הוא בבחי' עשיי [עשיה] גשמיות מ"מ הרי היא

(ועיין בזה בדרוש המתחיל "השמים כסאי", בתחילת פרשת בראשית.) כי אף שעיקר דיני התורה שבעל פה הוא בבחינת עשייה גשמית, מכל מקום היא

הסוגריים מפנים לדרוש הפותח את תורה אור, העוסק בפסוק "השמים כסאי". אדמו"ר הזקן מקבל את העובדה שדיני התורה שבעל פה עוסקים בעיקר בעשייה גשמית, אך כפי שנאמר בחלק הבא, אין בכך כדי להפריד אותה מן הדמות הנעלית יותר.

כמו בחיי רגל וסוף מעשה לבחי' אדם הנ"ל אלא שירדה ונתלבשה ממקום גבוה למקום נמוך ונקרא ארץ זבת חלב ודבש.¹⁶

כמו בחינת רגל וסוף מעשה ביחס לבחינת אדם הנ"ל, אלא שירדה והתלבשה ממקום גבוה למקום נמוך. והיא נקראת "ארץ זבת חלב ודבש".

כמו רגלי הגוף, התורה שבעל פה היא השלב האחרון, "סוף מעשה", של אותה דמות של "אדם": היא ירדה ממקום גבוה והתלבשה במקום נמוך. משום כך הארץ נקראת "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ח ועוד).

כי דבש וחלב תחת לשונך¹⁷ וזהו סתרי תורה לפי שיש בה מתיקות והן הם טעמי תורה והכל נמשך ונשפע מבחי ארץ הנ"ל

כי "דבש וחלב תחת לשונך", ואלו הם סתרי תורה, משום שיש בה מתיקות; והם הם טעמי תורה. והכול נמשך ונשפע מבחינת "ארץ", היא תורה שבעל פה.

את הפסוק "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא) מפרשים כמתייחס לסתרי התורה, המתוקים כדבש וחלב — טעמי התורה. כולם נמשכים מבחינת "ארץ", היא תורה שבעל פה.

כי סוף מעשה במחשבה תחלה ואי אפשר להשיג טעמי תורה וסודותיה אם לא על ידי ידיעת התורה שבע"פ [שבעל פה]

כי "סוף מעשה במחשבה תחילה", ואי אפשר להשיג את טעמי התורה וסודותיה אלא באמצעות ידיעת התורה שבעל פה,

העיקרון "סוף מעשה במחשבה תחילה" פירושו שמה שמגיע לידי ביטוי בסוף, תוכנן תחילה. לכן אפשר להשיג את טעמי התורה וסודותיה, ה"מחשבה" הפנימית שלה, רק באמצעות ידיעת התורה שבעל פה, ה"מעשה" האחרון שלה.

כמו למשל מלך שבונה בנין מפואר ואי אפשר להשיג חכמתו ורצונו שבבנין בלי שיוגמר בנין הנ"ל בשלימותו.

כמו, למשל, מלך שבונה בנין מפואר: אי אפשר להשיג את חכמתו ואת רצונו שבבנין, עד שהבנין הזה יושלם בשלמותו.

המשל הוא על חכמתו ורצונו של מלך בבנין מפואר: אפשר להשיגם רק לאחר שהבנין הושלם. כך גם את הכוונה הפנימית של התורה אפשר להשיג רק באמצעות קיום התורה בשלמותו, כפי שהתורה שבעל פה מגדירה אותו.

3 והנה שלימות וגמר הזה הוא בסוף מעשה שהוא על פי תורה שבעל פה אשר בה גילוי רצונו ית'

והנה, שלמות זו והשלמתה הן כמעשה הסופי, הנעשה על פי תורה שבעל פה, שבה מתגלה רצונו יתברך.

השלמת ה"בניין" היא המעשה הסופי, הנעשה על פי תורה שבעל פה. בתורה שבעל פה מתגלה רצונו של ה', משום שהיא מפרטת בדיוק מה הוא רוצה שייעשה.

כי על פי תורה שבכתב אי אפשר לידע שום דין על בוריו בלתי פירוש הגמרא כמו דרשת טטפת שבתפילין^{18, 19} כוי וכיוצא בהן.

שכן על פי תורה שבכתב אי אפשר לדעת שום דין בבירור, בלי פירוש הגמרא; למשל, הדרשה על "טוטפות" שבתפילין וכו', וכיוצא בזה;

מן התורה שבכתב לבדה אי אפשר לדעת שום דין בבירור בלי פירוש הגמרא. הדוגמה היא המילה "טוטפות" שבפרשת תפילין, שממנה למדו חז"ל שתפילין של ראש מחולקות לארבעה בתים (מנחות לד ע"ב).

ואיך הם נכתבין וכל פרטי דקדוקיהם (וע' באגה"ק [באגרת הקודש] קרבו לסופו²⁰ בד"ה אשת חיל עטרת בעלה²¹ וזהו ענין בינה יתירה ניתנה באשה כיו שדרשו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] פ"ה דנדה²² ע"פ ויבן הוי"ה²³ אלקים את הצלע²⁴ כו' וע' בזהר בראשית)

וכן כיצד כותבים אותן, וכל פרטי דקדוקיהן. (ועיינו באגרת הקודש, לקראת סופה, במאמר הפותח במילים "אשת חיל עטרת בעלה". וזהו ענין "בינה יתירה ניתנה באשה" וכו', שדרשו רבותינו ז"ל כפרק החמישי של נדה על הפסוק "ויבן הוי"ה אלקים את הצלע" וכו'. ועיינו בזהר, בראשית.)

בדומה לכך, האופן שבו כותבים את התפילין וכל פרטיהן ידועים רק מן התורה שבעל פה. ההערה שבסוגריים מפנה לאגרת הקודש, סימן כט, המכנה את התורה שבעל פה "אשת חיל" על פי משלי יב, ד; וכן לדברי חז"ל ש"ויבן הוי"ה אלקים את הצלע" (בראשית ב, כב) מלמד ש"בינה יתירה ניתנה באשה" (נדה מה ע"ב).

(דמ"ח ע"ב) ועמ"ש בפ' וארא ע"פ לכן אמור לבניי [לבני ישראל]²⁵ בביאור ענין והבאתי אתכם אל הארץ²⁶

כו' וכן לשון בנין כמ"ש רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ ורב שלום בניך א"ת [אל תקרי] בניך (מח ע"ב). ועיינו במה שנכתב בפרשת וארא על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל", בביאור ענין "והבאתי אתכם אל הארץ" וכו'. וגם "ויבן" הוא לשון בניין, כפי שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק "ורב שלום בניך": אל תקרא "בניך",

ההפניה לזהר היא א, מח ע"ב, שם נדרש "ויבן הוי"ה אלקים את הצלע" על התורה שבעל פה. הטקסט מפנה גם למאמר בפרשת וארא על "לכן אמור לבני ישראל" (שמות ו, ו), המבאר את "והבאתי אתכם אל הארץ" (שמות ו, ח). גם "ויבן" הוא לשון בניין, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק "ורב שלום בניך" (ישעיהו נד, יג).

אלא בוניך^{27,28} כי תורה שבעל פה נק' גי' בית כמ"ש במ"א ונודע דבחי' בית שרשו ממקום גבוה מאד כו'

אלא "בוניך". שכן גם התורה שבעל פה נקראת "בית", כפי שנתבאר במקום אחר; וידוע שבחינת "בית" שורשה במקום גבוה מאוד וכו'.

חז"ל אמרו שאין לקרוא "בניך", אלא "בוניך" — כלומר, תלמידי חכמים (ברכות סד ע"א). גם התורה שבעל פה נקראת "בית", ובחינת "בית" מושרשת במקום גבוה מאוד.

ועמ"ש בפ' נשא סד"ה כה תברכו²⁹ מענין ורב שלום בניך כו' ולכן הוי"ו של ודכד מחובר עם היום הזה הוי"ה להיות בצירוף שם הוי"ה אחת.³⁰

ועיינו במה שנכתב בפרשת נשא, בסוף המאמר הפותח במילים "כה תברכו", בענין "ורב שלום בניך" וכו'. ולכן הוי"ו של "ודבש" מתחברת ל"היום הזה הוי"ה", כך שהצירוף יהיה של שם הוי"ה אחד.

לאחר ההפניה לסוף המאמר "כה תברכו" בפרשת נשא, חוזר אדמו"ר הזקן לצירוף האותיות שבפסקה הראשונה. מכיוון שהארץ והתורה שבעל פה הן דבר אחד, הוי"ו של "ודבש" מצטרפת ל"היום הזה הוי"ה" ויוצרת צירוף אחד של שם הוי"ה.

קטע 3 • 41

ראש השנה, ראש השנה

4 והנה יש בחיי עולם שנה נפש^{31,32,33} כי כמו שיש בחיי זו בעולם כך יש בשנה והוא בראש השנה.

והנה יש בחינה של עולם, שנה ונפש: כשם שבחינה זו קיימת בעולם, כך היא קיימת גם בשנה, והיא בראש השנה.

ספר יצירה מתבונן בכל דבר בשלוש מסגרות: עולם, שנה ונפש, כלומר מרחב, זמן והאדם. הברית שהתחדשה עם הכניסה לארץ, במסגרת "עולם", מקבילה ל"שנה" — ובראש השנה.

ולכן קורין פרשה זו קודם ראש השנה כי היום הזה וגוי קאי על ר"ה [ראש השנה]³⁴ (עיין בפיי הרמ"ז [הרב

משה זכות] בזהר ר"פ בא) (דלי"ב ע"ב)³⁵

ולכן קוראים פרשה זו לפני ראש השנה, שכן "היום הזה" וגוי מוסב על ראש השנה (עיינו בפירוש הרמ"ז לזוהר, בתחילת פרשת בא) (דף ל"ב ע"ב),

לכן קוראים את הפרשה הזאת לפני ראש השנה: "היום הזה" מוסב על ראש השנה. בסוגריים מובא פירוש הרמ"ז לזוהר בתחילת פרשת בא (ב, לב ע"ב), על פירוש הזוהר למילים "ויהי היום" (איוב א, ו).

גבי היום דא ראש השנה³⁶ ובכל שנה קודם ראש השנה צריך כריתת ברית מחדש על קבלת התורה³⁷

שבראש השנה הוא בחי מצוך לעשות את החקים וגוי

על המילים "היום — זהו ראש השנה". ובכל שנה, לפני ראש השנה, יש לכרות מחדש ברית על קבלת התורה, שכן בראש השנה יש הבחינה של "מצווח לעשות את החוקים" וגוי.

הזוהר שם אומר: "היום — זהו ראש השנה". לכן בכל שנה, לפני ראש השנה, יש לחדש את הברית על קבלת התורה, מפני שראש השנה הוא הבחינה של "מצווח לעשות את החוקים".

(לפי שבר"ה [שבראש השנה] הוא ענין אחד עם תורה שבעל פה כי ר"ה [ראש השנה] הוא בחי שתמליכוני

עליכם ומלכות פה³⁸ תורה שבעל פה קרינן לה³⁹ כוי לכך

(מפני שראש השנה והתורה שבעל פה הם עניין אחד: ראש השנה הוא הבחינה של "שתמליכוני עליכם", ועל מלכות נאמר "מלכות — פה; תורה שבעל פה קרינן לה" וכו'. לכן,

ההסבר בסוגריים מבאר את הסיבה: ראש השנה והתורה שבעל פה הם עניין אחד. בראש השנה ה' מבקש: "שתמליכוני עליכם" (ראש השנה טז ע"א), ובתיקוני זוהר נאמר: "מלכות — פה; תורה שבעל פה קרינן לה".

כמו שבתורה שבעל פה הוא גילוי הרצון עליון איך יעשו התפילין והסוכה כו' כך בראש השנה הוא גילוי רצון עליון ולכן בר"ה [בראש השנה] הוא בחי' מצוך לעשות כו'.

כשם שבתורה שבעל פה מתגלה הרצון העליון — כיצד יש להכין את התפילין ואת הסוכה וכו' — כך בראש השנה מתגלה הרצון העליון; ולכן בראש השנה יש הבחינה של "מצווח לעשות" וכו'.

התורה שבעל פה מגלה את הרצון העליון בפועל, למשל כיצד יש להכין תפילין וסוכה. גם בראש השנה מתגלה הרצון העליון, ולכן זהו הזמן של "מצווח לעשות".

ולכן נקרא ראש השנה ולא תחלת השנה כי כמו שיש בחי' ראש בנפש⁴⁰ שהוא ראש ושכל לגבי הגוף כך יש בחי' ראש בשנה והוא ראש השנה

ולכן הוא נקרא "ראש השנה" ולא "תחילת השנה": כשם שיש בחינת ראש בנפש — הראש והשכל ביחס לגוף — כך יש בחינת ראש בשנה, והיא ראש השנה.

זו גם הסיבה שהוא נקרא "ראש השנה" ולא "תחילת השנה". כשם שבנפש יש "ראש" — השכל שמעל הגוף — כך יש ראש לשנה, והוא ראש השנה.

(הוא בחי' גלגלתא דחפא על מוחא שהוא בחי' גילוי רצון העליון⁴¹ וכמ"ש במ"א ע"פ תקעו בחדש⁴² כו' והנה כמו דבתשבע"פ [דבתורה שבעל פה] הוא בחי' בינה יתירה ניתנה כו')

(הוא בחינת הגולגולת המכסה על המוח, והיא בחינת גילוי הרצון העליון, כפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "תקעו בחודש" וכו'. והנה, כשם שבתורה שבעל פה ניתנה בחינת "בינה יתירה" וכו',

ראש זה הוא הגולגולת המכסה על המוח, והיא מסמלת את גילוי הרצון העליון שלמעלה מן השכל; הכוונה למאמר על הפסוק "תקעו בחודש שופר" (תהלים פא, ד). מכאן מתחיל המאמר להשוות את ראש השנה ל"בינה יתירה" שבתורה שבעל פה.

כך ג"כ בבחי' יראה שהיא בחי' ראש השנה אע"ג [אף על גב] דיראה נקי' בחי' נוקבא לגבי אהבה וכמ"ש אשה יראת⁴³ ה' וכתוב זכר חסדו⁴⁴ אעפ"כ [אף על פי כן] זה השער⁴⁵ כו' ושרשה מיראה עילאה כו'

כך גם בבחינת היראה, שהיא בחינת ראש השנה: אף שהיראה נקראת בחינה נקבית, נוקבא, ביחס לאהבה, כפי שנאמר "אשה יראת ה'", ועל החסד נאמר "זכר חסדו", אף על פי כן "זה השער" וכו', ושרשה הוא ביראה העליונה וכו'.

היראה, שהיא מידתו של ראש השנה, נקראת נקבית, נוקבא, ביחס לאהבה, כפי שנאמר "אשה יראת ה'" (משלי לא, ל); ואילו על החסד נאמר "זכר חסדו" (תהלים צח, ג). ואף על פי כן, היראה היא "זה השער" (תהלים קיח, כ), ושרשה ביראה העליונה.

וכן בכחי דיבור שהוא בחי' בנין המלי' שנקרא דבר ה' שזהו בחי' רי"ה [ראש השנה] שייך גי"כ בחי' זו דבינה יתירה ניתנה כו' והיינו דמ"ש ויבן ה' אלהים את הצלע⁴⁶ הוא כיום ו' למע"ב [למעשה בראשית] שהוא רי"ה [ראש השנה]:^{47,48}

וכך גם בבחינת הדיבור, שהיא בחינת בנינה של מלכות, הנקראת "דבר הוי"ה" והיא בחינת ראש השנה, שייכת גם בחינה זו של "כינה יתירה ניתנה" וכו'. וזהו [העניין]: מה שכתוב "ויבן הוי" אלקים את הצלע" התרחש כיום השישי למעשה בראשית, שהוא ראש השנה.)

הדיבור, שהוא ה"בניין" של מלכות ונקרא "דבר הוי"ה", הוא גם בחינת ראש השנה; וגם בו יש אותה כינה יתירה שניתנה לנקבה. לכן "ויבן הוי" אלקים את הצלע" — בניית האשה — התרחש כיום השישי לבריאה, שהוא ראש השנה.

קטע 4 • 51-6

שתי אהבות: בן בבית ובן הרחק ממנו

5 ב והנה בשבועות ניתנו לוחות הראשונות וכיום כפור ניתנו לוחות האחרונות. ולוחות הראשונות ניתנו בקולות וברקים⁴⁹ משא"כ לוחות האחרונות. והענין כי יש ב' מיני אהבות. האחת בחי' פנימיות הלב הנקרא רעותא דליבא.

ב. והנה, בשבועות ניתנו הלוחות הראשונים, וכיום הכיפורים ניתנו הלוחות האחרונים. הלוחות הראשונים ניתנו בקולות וברקים, ואילו הלוחות האחרונים לא ניתנו כך. והעניין הוא שיש שני סוגי אהבה. הראשונה היא בחינת פנימיות הלב, הנקראת "רעותא דליבא" — רצון הלב.

החלק השני נפתח בהנגדה חדשה: הלוחות הראשונים ניתנו בשבועות, amid קולות וברקים (שמות י"ט:ט"ז), ואילו הלוחות השניים, שניתנו כיום הכיפורים, ניתנו בלעדיהם. ההבדל מוסבר באמצעות שני סוגי אהבה; הראשונה היא האהבה הפנימית שכלב, הנקראת "רעותא דליבא" — רצון הלב.

6 והבי' בכחי' חיצוניות בהתגלות הלב. ועי' משל בבן אצל אביו יש ב' בחינות באהבתו אליו.

והשנייה היא בבחינת החיצוניות, כשהאהבה מתגלה בלב. למשל, אצל בן ואביו יש שתי בחינות באהבת הבן לאביו. חסוג השני של האהבה הוא חיצוני ומתגלה בלב. אהבת בן לאביו ממחישה את שתי בחינות האהבה.

כי הנה אם הוא שרוי אצל אביו בביתו עדיין אינו ניכר ומתגלה בו בחי' ומדת האהבה והרי היא בכחי' פנימית הלב לבד מה שאין כן אם הרחיק אביו ממנו

כאשר הבן נמצא עם אביו בביתו, עדיין אי אפשר להבחין בו באהבה ובמידת האהבה, והיא נשארת רק בפנימיות הלב. לעומת זאת, כאשר אביו רחוק ממנו,

כל עוד הבן חי עם אביו בבית, אהבתו אינה ניכרת; היא נשארת בפנימיות הלב. המצב שונה כאשר אביו מתרחק ממנו.

אזי נתגלה ויוצא לחוץ בחיי האהבה בבחי' גילוי רב להיות נפשו צמאה וכלתה אליו. אבל כשהוא שרוי עמו הנה האהבה בטילה ונכללת ברוב השמחה והתענוג שהוא בהיכל אביו.

אז האהבה מתגלה ויוצאת אל החוץ בעוצמה רבה, עד שנפשו צמאה וכמהה אליו. אבל כשהוא נמצא עם אביו, האהבה מתבטלת ונכללת בשמחה ובתענוג הרכים שהוא חווה בהיכל אביו.

אז האהבה יוצאת אל החוץ ומורגשת בגלוי, עד שנפשו של הבן צמאה וכמהה לאביו. אבל כשהוא נמצא עם אביו, האהבה "מתבטלת ונכללת" בשמחה ובתענוג הרכים שכשהותו בהיכל אביו: היא אינה נעלמת, אלא נטמעת בהם.

קטע 5 • ו' 7-9

מיראת המלך עד יום הכיפורים

7 וזהו ענין יום כפור שהוא מעין עולם הבא עולם התענוג שאין בו אכילה ושתיה לפי שכל ישראל מתעלים בו עילוי רב וכדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם וגוי לפני⁵⁰ הוי' תטהרו.

וזהו ענינו של יום הכיפורים, שהוא מעין עולם הבא, עולם התענוג, שאין בו אכילה ושתיה, מפני שבו כל ישראל מתעלים עלייה גדולה, ככתוב: "כי ביום הזה יכפר עליכם וגוי לפני הוי' תטהרו".

יום הכיפורים הוא הבן הנמצא בבית אביו. הוא מעין עולם הבא, עולם התענוג, שאין בו אכילה ושתיה, ובו כל ישראל מתרוממים למעלה, כפי שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם ... לפני הוי' תטהרו" (ויקרא טז, ל).

פ"י שמכפר ומטהר כל העונות המבדילין וקורע כל המסכים ואין שום מסך מבדיל בין ישראל לאביהם שבשמים

כלומר, הוא מכפר ומטהר מכל החטאים המפרידים, וקורע את כל המסכים, כך שאין שום מסך המפריד בין ישראל לאביהם שבשמים.

הכפרה מסירה את החטאים המפרידים בין ישראל לה' וקורעת כל מסך, כך ששום דבר אינו חוצץ בין ישראל לאביהם שבשמים.

וזהו לפני ה' תטהרו ואז ישמח ישראל בעושו⁵¹ בלי שום מניעה ומכלכל בעולם ומרוב השמחה והתענוג נכללה ובטלה מדת האהבה שיש בהם ודי בבחי' פנימיות הלב ברעותא דלכא לבד. (כמ"ש בד"ה האזינו השמים).

וזהו "לפני ה' תטהרו". ואז "ישמח ישראל בעושו", בלי שום מניעה או הפרעה בעולם; ומתוך ריבוי השמחה והתענוג, מדת האהבה שבהם נכללת ומתבטלת, ודי לה בבחינת פנימיות הלב, ברעותא דלכא לבד. (כמו שנתבאר בד"ה האזינו השמים).

כשעומדים "לפני הוי'" ושום דבר אינו חוצץ, "ישמח ישראל בעושו" (תהילים קמט, ב) בלי שום מניעה. בתוך השמחה והתענוג הגדולים האלה, האהבה נכללת ונותרת רק בפנימיות הלב, "ברעותא דלכא"; הסוגריים מפנים למאמר "האזינו השמים".

והנה בכדי שיגיע האדם לבחיי ומדרגה זו הנה ראשית חכמה יראת⁵² ה' שהוא בחיי ראש השנה להמיק עליו בחיי יראה⁵³ בחיי מלכותו שקוראין לו המלך שתהא יראתו ופחדו עלינו

והנה, כדי שהאדם יגיע לרמה ולמדרגה זו, "ראשית חכמה יראת ה'" — והיא בחינת ראש השנה, שבו הוא ממשיך על עצמו בחינת יראה, בחינת מלכותו, שהרי אנו קוראים לו "המלך", כדי שיראתו ופחדו יהיו עלינו.

הדרך למדרגה זו מתחילה ביראה: "ראשית חכמה יראת הוי" (תהילים קיא, י), והיא עניינו של ראש השנה. בראש השנה האדם ממשיך על עצמו יראה ממלכות ה', שכן בימים אלה אנו קוראים לו "המלך", כדי שיראתו ופחדו יהיו עלינו.

(עיי' בזהר פנחס רי"ד ב' ועמשי"ל [ועיי' מה שכתוב לעיל] בד"ה אני לדודי) וזהו אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם⁵⁴ כי

(עיי' בזהר פנחס רי"ד ב', ועיי' מה שנכתב לעיל בד"ה אני לדודי). וזהו פירוש "אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם". כי

ההפניה שבסוגריים מציינת את הזהר על פנחס (ג, רי"ד ע"ב), המתאר את ראש השנה כזמן של יראה ומשפט, וכן את המאמר "אני לדודי" שהובא לעיל. זהו מאמר חז"ל: "אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם" (ראש השנה טז ע"א).

הנה מלכותך מלכות כל עולמים⁵⁵ כתיב והוא ית' מניח את העליונים ומוריד וממשיך בחינת מלכותו למטה על ישראל לבד.

כתוב "מלכותך מלכות כל עולמים", והוא יתברך מניח את העליונים ומוריד וממשיך למטה את בחינת מלכותו על ישראל בלבד.

מלכות ה' משתרעת על כל העולמות, ככתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים" (תהילים קמה, ג). ואף על פי כן, הוא מניח את העליונים וממשיך את מלכותו למטה, על ישראל בלבד.

כמ"ש ה' אלהי ישראל מלך וכתוב כה אמר⁵⁶ ה' מלך ישראל וגואלו וגוי וזהו ה' מלך גאות לבש⁵⁷ כו'

ככתוב "ה' אלהי ישראל מלך", ונאמר "כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו וגוי". וזהו "ה' מלך גאות לבש" וגוי,

ה' נקרא מלך במיוחד ביחס לישראל: "ה' אלהי ישראל מלך" ו"מלך ישראל וגואלו" (ישעיהו מד, ו). מלכות זו מתבטאת בפסוק "ה' מלך גאות לבש" (תהילים צג, א).

שהוא שיר של יום השישי⁵⁸ שבששי למעשה בראשית נברא אדם הראשון ואז היה ר"ה [ראש השנה] ביום ו' כי זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון.⁵⁹

והוא שיר של יום השישי: ביום השישי למעשה בראשית נברא אדם הראשון, וראש השנה חל אז ביום שישי, שכן י"ז היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון.

מזמור צג היה שירו של יום שישי בשבוע (ראש השנה לא ע"א). האדם נברא ביום השישי למעשה בראשית, ויום זה היה ראש השנה, כפי שנאמר בתפילה: "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון" (מצוטט בראש השנה כז ע"א).

פיי שבו נברא אדם הראשון ולכן שר את דברי השירה הזאת הי' מלך גאות לבש.

כלומר, האדם הראשון נברא ביום זה, ולכן שר את מילות השיר הזה: "הוי' מולך, עטוי הוד".

מכיוון שאדם, האדם הראשון, נברא ביום זה, הוא שר את השיר הזה: "הוי' מולך, עטוי הוד".

פיי עדי"מ כמו לבוש שהוא מסתיר ומכסה על האדם כך הוא ענין בחיי מלוכה שנתלבש ונתצמצם בכמה לבושי' וצמצומים עד שנקרא בחיי מלך ולהיות מלכותו על ישראל

המשמעות, על דרך משל: כשם שבגד מסתיר ומכסה את האדם, כך עניין בחינת המלכות — הוא התלבש וצמצם את עצמו בלבושים ובצמצומים רבים, עד שהוא נקרא "מלך", ומלכותו חלה על ישראל.

"הלבישה" של ההוד היא משל. כשם שבגד מסתיר ומכסה את האדם, כך מלכותו של הי' מתלבשת ומצמצמת בלבושים ובצמצומים רבים, עד שהוא נקרא "מלך" ומולך על ישראל.

והנה ישראל נמשלו ללבנה שמאירה בריחוק מקום מהשמש דוקא כך כביכול הנה כתיב מרחוק הי' נראה לי^{60, 61, 62} שעיי ריחוק מקום מאיר בו אור אהבתו ית' להיות כלתה נפשו אליו לדבקה בו.

והנה, ישראל נמשלו ללבנה, המאירה דווקא כשהיא רחוקה מן השמש. כך גם, כביכול, נאמר: "מרחוק הוי' נראה לי": באמצעות הריחוק מאיר באדם אור אהבתו אליו ית', עד שנפשו משתוקקת אליו לדבוק בו.

ישראל נמשלו ללבנה, המאירה דווקא כשהיא רחוקה מן השמש. כך גם נאמר: "מרחוק הוי' נראה לי" (Jeremiah 31:3): באמצעות הריחוק מאיר באדם אור האהבה לה', עד שנפשו משתוקקת לדבוק בו.

(ועיין מענין מרחוק הי' נראה לי ברבות שמות פרשה א' גבי ותתצב אחותו מרחוק⁶³ ובוזה ח"ב [חלק ב'] י"ב א' ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ועוד נזכר פסוק זה בזח"א [בוהר חלק א] ו' א' צ"ז א' ק"כ א' קצ"ו ב'.

(ועיינו בעניין "מרחוק הוי' נראה לי" ב־Rabbah, Shemos, section 1, על הפסוק "ואחותו ניצבה מרחוק"; וכן ב־Zohar, Part II, 12a" וב־Mikdash Melech שם. פסוק זה נזכר גם ב־Zohar, Part I, 6a, 97a, 120a, 196b;

הסוגריים מציינים מקומות שבהם נידון הפסוק "מרחוק הוי' נראה לי": ב־Shemos Rabbah, section 1, על הפסוק "ואחותו ניצבה מרחוק" (Exodus 2:4); ב־Zohar (2:12a), עם פירוש Mikdash Melech; וכן במקומות נוספים ב־Zohar.

ח"ב [חלק ב'] קכ"ה ב' קכ"ו א'. ח"ג [חלק ג'] כ' סע"ב [סוף עמוד ב] ל"ה ב' נ"ח ב' ס"ד ב' קע"ד א' רמ"ח ב' כנרשם כ"ז [כל זה] בס' בית אהרן).

Beis Aharon Part II, 125b, 126a; Part III, end of 20b, 35b, 58b, 64b, 174a, 248b; כל אלה רשומים בספר

רשימת המקומות ב־Zohar שבהם נזכר "מרחוק הוי' נראה לי" נמשכת כאן; כולם רשומים בספר Beis Aharon.

כי ראש השנה נקי כסה שהחדש מתכסה בו פי בטל ונכלל ברצונו לפי שמחמת גילוי אלקותו ומלכותו נתעורר בחי' יראה וביטול רצון בחי' נקודה שאין בה אור כלל ובריחוק מקום הולך ומאיר בו אור האהבה בגילוי

כי ראש השנה נקרא "כסה", משום שהלבנה מתכסה בו; כלומר, היא מתבטלת ונכללת ברצונו. גילוי אלקותו ומלכותו מעורר יראה וביטול הרצון — בחינת נקודה שאין בה אור כלל; וכשהיא רחוקה, אור האהבה הולך ומאיר בה בגלוי.

ראש השנה נקרא "כסה", משום שהלבנה החדשה נסתרת בו: היא מתבטלת ונכללת ברצון ה'. גילוי מלכותו מעורר יראה וביטול, בדומה ללבנה כשהיא נקודה שאין בה אור; ואז, ככל שהריחוק גדל, אור האהבה מאיר בגלוי יותר ויותר.

והיינו על ידי שיעשה את עצמו כאלו הוא רחוק מאד מאור פניו ית' על ידי שיחשוב כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה שעברו בכל השנה

כלומר, על ידי כך שיעשה את עצמו כאילו הוא רחוק מאד מאור פניו ית', באמצעות מחשבה על כל המחשבות, הדיבורים והמעשים שלא היו לשם ה', שהיו במשך השנה כולה;

אצל האדם, משמעות הריחוק היא לראות את עצמו כרחוק מאד מאור פניו של ה'. הוא עושה זאת כשהוא מתבונן בכל המחשבות, הדיבורים והמעשים מן השנה החולפת שלא היו לשם ה'.

ועל ידי זה יתגלה אהבתו לה' בחוץ בבחי' צעק לבם⁶⁴ יותר מבכל השנה שבכל השנה הוא כמשל האב שנתרחק מעל בנו כנ"ל אבל בעשרת ימי תשובה כתיב קראוהו בהיותו קרוב.⁶⁵

ועל ידי כך תתגלה אהבתו לה' כלפי חוץ, בבחינת "צעק לבם", יותר מאשר במשך כל השנה. שכן במשך השנה כולה הדבר דומה למשל האב שהתרחק מבנו, כנזכר לעיל; אבל על עשרת ימי תשובה נאמר: "קראוהו בהיותו קרוב".

כך אהבתו לה' יוצאת בגלוי, בדומה ל"צעק לבם" (Lamentations 2:18), יותר מאשר בשאר ימות השנה. במשך השנה ה' דומה לאב שהתרחק מבנו, אך על עשרת ימי תשובה נאמר: "קראוהו בהיותו קרוב" (Isaiah 55:6).

8 ודרשו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] אלו עשרת ימי תשובה⁶⁶ שנקרא קרוב אלא שנתרחק ונסתר ממנו והוא כמו למשל בן שהוא אצל אביו בביתו

וחז"ל דרשו: "אלו עשרת ימי תשובה", שבהם הוא נקרא "קרוב", אלא שהתרחק והסתתר ממנו. והרי זה כמשל לבן הנמצא עם אביו בביתו,

חז"ל דורשים את הפסוק על עשרת ימי תשובה (Rosh HaShanah 18a): ה' נקרא "קרוב", ובכל זאת התרחק והסתתר. המשל הוא לבן הנמצא בבית עם אביו.

אלא שהאב מסתיר פניו ממנו בכדי שבנו יתן אל לבו האהבה ויתגלה אהבתו ביתר שאת וכאשר יכיר הבן שהאב הוא בכאן ומסתיר פניו ממנו

אלא שהאב מסתיר את פניו ממנו, כדי שבנו ייתן את אהבתו אל לבו, ואהבתו תתגלה בעוצמה רבה יותר. וכאשר הבן מכיר בכך שאביו נמצא כאן ומסתיר את פניו ממנו,

האב נמצא שם, אך מסתיר את פניו מבנו, כדי שהבן ייתן את אהבתו אל לבו ויגלה אותה בעוצמה רבה יותר. הבן מבין שאביו נמצא ממש כאן, ורק מסתיר את פניו ממנו.

אזי בודאי תגדל אהבתו בבחי' גילוי יותר וזהו שאומרים אבינו מלכנו בעשרת ימי תשובה⁶⁷ שהוא בחי' התגלות האהבה בבחי' צעק לכם אבא אבא.^{68, 69}

אזי אהבתו בוודאי תגדל ותתגלה יותר. וזהו הטעם שאומרים "אבינו מלכנו" בעשרת ימי תשובה: זו בחינת התגלות האהבה, בבחינת "צעק לכם: אבא, אבא!"

אז אהבתו של הבן בוודאי גדלה ונעשית גלויה יותר. לכן אומרים "אבינו מלכנו" בעשרת ימי תשובה: האהבה מתגלה, והלב צועק: "אבא, אבא!"

9 והנה כמו לבנה בהתרחקה מאור השמש סובבת והולכת בעיגולה עד שתחזור ותגיע לאור השמש כך כביכול ע"י ריחוק מקום שנעשים עצמינו כרחוקים הולך וסובב עלינו אור האהבה עד

והנה, כשם שהלבנה, כשהיא מתרחקת מאור השמש, הולכת וסובבת במסלולה עד שהיא חוזרת ומגיעה לאור השמש, כך, כביכול, על ידי הריחוק — כאשר אנו עושים את עצמנו כאילו אנו רחוקים — אור האהבה הולך וסובב עלינו, עד

הלבנה, כשהיא מתרחקת מן השמש, נעה במסלולה עד שהיא חוזרת אליה. כך גם, כשאנו רואים את עצמנו כרחוקים, אור האהבה הולך וסובב בתוכנו ומתעצם, עד יום הכיפורים.

שביום כפור חוזרים ומתעלים עלוי גדול ועצום עד שנהיו לפני ה' שהאהבה הוא בחי' פנימית הלב ונכללת ובטלה בשמחת ה' לפי שאז ביום כפור כנ"י [כנסת ישראל] הם בבחי' פנים ועיין לקמן בד"ה ביום השמיני שלח:⁷⁰

שביום הכיפורים אנו חוזרים ועולים לעלייה גדולה ועצומה, עד שאנו נעשים "לפני הוי"ה", במקום שבו האהבה היא בבחינת פנימיות הלב, ונכללת ובטלה בשמחה בה'; שכן אז, ביום הכיפורים, כנסת ישראל היא בבחינת "פנים". ועיינו בהמשך, בדיבור המתחיל "ביום השמיני שלח".

ביום הכיפורים אנו חוזרים ועולים למדרגה גבוהה מאוד, להיות "לפני הוי"ה", שבה האהבה שוב נמצאת בפנימיות הלב, נטמעת בשמחה בה', משום שביום הכיפורים כנסת ישראל היא בבחינת "פנים". הטקסט מפנה למאמר מאוחר יותר, המתחיל במילים "ביום השמיני שלח" 1) (Kings 8:66).

קטע 6 • 101

הברית וערלת הלב

10 ג אך אי אפשר להגיע לבחי ומדריגה זו בחי פנים הנ"ל כ"א ע"י חיפוש ופשפוש במעשיו בעשיית [בעשרת ימי תשובה] וכמ"ש בקשו פני⁷¹ שתהיה כאבידה המתבקשת שצריך לחפש אחריה ולפשפש במעשיו כנ"ל.

3. אולם אי אפשר להגיע לרמה ולמדרגה זו, לרמת ה"פנים" שהזכרה לעיל, אלא באמצעות חיפוש ובדיקה של מעשיו בעשרת ימי תשובה, כמו שנאמר: "בקשו פניי" — שהדבר יהיה כמו אבדה שמחפשים אחריה, ולכן [יש] לבדוק את מעשיו, כפי שהוזכר לעיל.

החלק השלישי מתחיל כאן. מגיעים לרמת ה"פנים" רק באמצעות חיפוש ובדיקה של המעשים בעשרת ימי תשובה, ככתוב: "בקשו פניי" (תהילים כז, ח). יש לחפש אחריה כפי שמחפשים אחר אבדה.

וזהו אתם נצבים היום⁷² כולכם וגוי לעברך בברית⁷³ ה' אלהיך וגוי כי בכל מקום שנאמר היום הוא ראש השנה. ובר"ה [ובראש השנה] הוא מעביר בך הברית שהוא התקשרות בנקודת הלב הפנימית

וזהו [פירוש] "אתם ניצבים היום כולכם" וגוי, "לעברך בברית ה' אלקיך" וגוי: בכל מקום שנאמר בו "היום" הכוונה לראש השנה. ובראש השנה הוא מעביר בך את הברית, שהיא ההתקשרות בנקודה הפנימית של הלב.

הפרשה הנקראת לפני ראש השנה אומרת: "אתם ניצבים היום כולכם" וגוי, "לעברך בברית ה' אלקיך" (דברים כט, ט-יא), והביטוי "היום" מכונן לראש השנה. בראש השנה ה' מכניס את האדם בברית — ההתקשרות של הנקודה הפנימית ביותר שבלב.

(כי עם היות דברי"ה [דבראש השנה] הוא המשכת בחי יראה כנ"ל אך תוכה רצוף אהבה⁷⁴ אלא שהאהבה היא בפנימית הלב לבד ע"ד וגילו ברעדה⁷⁵ וכמ"ש לקמן ע"פ שוש אשיש בהוי' ותגל נפשי באלהי⁷⁶ כוי ע"ש)

אף שבראש השנה נמשכת בחינת היראה, כפי שהוזכר לעיל, בכל זאת תוכה רצוף אהבה; אלא שאהבה זו נמצאת רק בפנימיות הלב, על דרך "וגילו ברעדה". וכפי שיתבאר להלן על הפסוק "שוש אשיש בהוי', תגל נפשי באלקי" וגוי; עיינו שם).

אף שבראש השנה נמשכת יראה, תוכה "רצוף אהבה" (שיר השירים ג, י); אך האהבה נשארת בפנימיות הלב, כמו ב"וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא). כאן מפנים למאמר על הפסוק "שוש אשיש בהוי'" (ישעיהו סא, י).

ונקרא ברית לפי שאי אפשר לדבקה בו בפנימיות הלב (עם היות שיש בודאי בכל נפש מישראל בחי' זו).

והיא נקראת "ברית", משום שאי אפשר להידבק בו בפנימיות הלב (אף שבוודאי בחינה זו קיימת בכל נפש מישראל).

התקשרות זו נקראת "ברית", מפני שהאדם אינו יכול להידבק בה' בפנימיות הלב עד שמסירים את "ערלת" הלב, כפי שיתבאר בחלק הבא. זאת אף שהנקודה הפנימית קיימת בוודאי בכל נשמה יהודית.

אלא כ"כ [כל כך] מעביר ערלת הלב. וכמ"ש ומלתם את ערלת לבבכם⁷⁷ והערלה היא ההתקשרות בתאוות ושאר גמשיות העולם וכל זמן שיש עליו בחי' זו.

אלא אם כן הוא מעביר את ערלת הלב, כמו שנאמר: "ומלתם את ערלת לבבכם". הערלה היא ההתקשרות לתאוות ולשאר הדברים הגשמיים שבעולם. וכל זמן שיש עליו בחינה זו של

הדבר מתאפשר רק לאחר שמסירים את "ערלת" הלב, ככתוב: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י', טז). הערלה היא ההתקשרות לתאוות ולשאר הדברים הגשמיים שבעולם.

ערלה זו בלבבו הרי מכסה ומסתיר ממנו אור פניו מלדבק בו בפנימיות לבו כיון שחיצוניותו מקושר ומדובק בהבלי עולם. (ועי' בפי' שלח ע"פ מקושש עצים).⁷⁸

ערלה בלבבו, היא מכסה ומסתירה ממנו את אור פניו ומונעת ממנו להידבק בו בפנימיות לבו, משום שחיצוניותו קשורה ודבוקה בהבלי העולם. (ועיינו בפרשת שלח, על הפסוק "מקושש עצים").

כל זמן שערלה זו מכסה את הלב, היא מסתירה מן האדם את אור ה' ומונעת ממנו להידבק בו בפנימיות, משום שחיצוניותו קשורה להבלי העולם. ההפניה בסוגריים היא למאמר על "מקושש עצים" בפרשת שלח.

וזהו בברית ה' אלקיך פי' שההתקשרות יהיה שבחי' הוי"ה יהיה אלהיך שלך ליבטל אליו מעומקא דליבא.

וזהו "בברית ה' אלקיך": ההתקשרות תהיה בכך שבחינת הוי" נעשית "אלקיך" — שלך, כך שתתבטל אליו מעומק הלב.

"ברית ה' אלקיך" פירושה התקשרות שבה הוי" נעשה "אלקיך" — שלך — כך שתהיה בטל אליו מעומק הלב.

וזוהו שאמר ירמיהו הנביא הסירו את ערלת לבבכם והמולו להי' ⁷⁹ פירוש שלימד דעת את העם שלא יפול לב האדם עליו בראותו חיצוניות לכו מקושר בגשמיות העולם לאמר ח"ו [חס ושלו] נגזרנו אבדה תקותנו ⁸⁰

וזוהו מה שאמר ירמיהו הנביא: "הסירו את ערלת לבבכם והמולו להי'". כלומר, הוא לימד את העם דעת, כדי שלא ייפול לכו של אדם בקרכו כשרואה שחיצוניות לכו קשורה בגשמיות העולם, ויאמר, חלילה: "נגזרנו, אבדה תקותנו".

קריאתו של ירמיהו: "הסירו את ערלת לבבכם והמולו להי' (ירמיהו ד, ד, בשינוי קל בציטוט), מלמדת את העם שלא לאבד את רוחו כשרואים שהלב החיצוני קשור לעולם הגשמי. אין לומר: "נגזרנו, אבדה תקותנו" (יחזקאל לז, יא).

אלא הסירו את ערלת לבבכם פי' שיש בכל אחד ואחד מישראל בחי' פנימיות הלב אלא מכיון שהערלה שולט על חיצוניותו הנה גם הפנימי' [הפנימיות / הפנימית] נסתר ונתעלם בו

אלא "הסירו את ערלת לבבכם": בכל אחד ואחד מישראל יש פנימיות של הלב; אלא שמכיון שהערלה שולטת על החיצוניות שלו, גם הפנימיות מוסתרת ונעלמת בתוכו.

אלא שלכל יהודי יש לב פנימי; הוא רק מוסתר, מפני שהערלה שולטת בחיצוניותו.

אבל כשתסירו את הערלה ממילא יתגלה הברית וההתקשרות בהמולו להי' ואז יהיה גם חיצוניות לכו בהתגלות להי' כרשפי אש שלהבת ⁸¹ העולה מאליה.

אבל כשתסירו את הערלה, הברית וההתקשרות ב"המולו להי'" יתגלו מאליהן; ואז גם חיצוניות הלב תהיה בגלוי להי', כרשפי אש — שלהבת העולה מאליה.

כשמסירים את הערלה, הברית וההתקשרות מתגלות מאליהן, וגם הלב החיצוני בוער בגלוי להי', כמו "רשפי אש, שלהבת" (שיר השירים ח, ו) העולה מאליה.

(וזוהו ענין ויחד לבבנו כמ"ש בד"ה מי מנה ⁸² ועמ"ש בפ' בראשית סד"ה להבין ענין הברכות ⁸³ ולזאת צ"ל המשכת החותם כו' ע"ש).

(וזוהו ענין ויחד לבבנו", כמבואר במאמר המתחיל "מי מנה"; ועיינו במה שנכתב בפרשת בראשית, בסוף המאמר המתחיל "להבין ענין הברכות", שמטעם זה צריכה להיות המשכת החותם וכו'; עיינו שם).

הסוגריים מקשרים זאת ל"ויחד לבבנו", ביטוי מתפילת שחרית המבואר במאמר "מי מנה", וכן למאמר בפרשת בראשית על הברכות, שבו נאמר שיש להמשיך "חותם".

ומזה יובן ענין החותם דיוהכ"פ [דיום הכפורים] שלפי שיוהכ"פ [שיום הכפורים] הוא בחי' פנימית הלב לכך זוכים אז לבחי' החותם שהוא בחי' ויחד לבכנו ע"ש וגם הוא בחי' חותם בכרוך דתשבע"פ [דתורה שבעל פה] כמבואר שם בענין חתום תורה בלמודי⁸⁴

ומכאן יובן ענין החותם של יום הכיפורים: מכיוון שיום הכיפורים הוא בחינת פנימיות הלב, זוכים אז לבחינת החותם, שהיא בחינת "ויחד לבכנו" (עיינו שם); והוא גם בחינת החותם ש"כרוך" של תורה שבעל פה, כמבואר שם בענין "חתום תורה בלמודי".

מכיוון שיום הכיפורים הוא פנימיות הלב, זוכים בו ל"חותם", שהוא "ויחד לבכנו". זהו גם ה"חותם" שבו מסתיימת ברכה, "כרוך..." כפי שהוא בתורה שבעל פה; הענין מבואר שם על הפסוק "חתום תורה בלמודי" (ישעיהו ח, טז).

וזהו ענין הכריתת ברית על קבלת התורה שקודם ר"ה [ראש השנה] שבכלל זה הוא להיות עסק התורה לשמה ע"ד זכה נעשה לו סם חיים⁸⁵ כו' וע"ז נמשך גמר החותם ביוהכ"פ [ביום הכפורים] כו' ועמ"ש בפי עקב בענין וצריך שיזכיר ברית ותורה בברכת הארץ⁸⁶.

וזהו ענין כריתת הברית על קבלת התורה לפני ראש השנה, שבכלל זה לימוד התורה לשמה, על דרך "זכה, נעשית לו סם חיים" וכו'; ועל כך נמשכת השלמת החותם ביום הכיפורים וכו'. ועיינו כמה שנכתב בפרשת עקב בענין "וצריך שיזכיר ברית ותורה בברכת הארץ".

הברית על התורה שנכתבת לפני ראש השנה כוללת לימוד תורה לשמה, שעליו אמרו חז"ל: "זכה, נעשית לו סם חיים" (יומא עב, ב); מכך נמשכת השלמת החותם ביום הכיפורים. הטקסט מפנה גם להלכה שלפיה יש להזכיר ברית ותורה בברכת הארץ בברכת המזון (ברכות מח, ב).

וזהו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו⁸⁷ שלכאורה אינו מובן הלא אין לו דמות הגוף⁸⁸ ח"ו [חס ושלום]⁸⁹ וגם מהו בצלמנו לשון רבים⁹⁰.

וזהו [הפירוש של] "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שלכאורה אינו מובן: הרי אין לו, חלילה, דמות גוף! וגם מה פירוש "בצלמנו" בלשון רבים?

כעת המאמר עובר לפסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו), ומעלה שתי שאלות: לה' אין דמות גוף, ומדוע נאמר "בצלמנו" בלשון רבים?

ויובן עם הנ"ל כי הנה הקב"ה סתים וגליא⁹¹ פי' גליא כמ"ש אתה הראת לדעת⁹² כי הוי"ה הוא האלהים אין עוד מלבדו

יובן הדבר על פי מה שנאמר לעיל. הרי הקדוש ברוך הוא הוא "סתים וגליא" — נסתר ונגלה. פירוש "גליא" הוא ככתוב: "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו",

התשובה מבוססת על הנאמר לעיל. הקדוש ברוך הוא הוא "נסתר ונגלה" (זוהר ג, עג, א), והוא מתגלה כפי שנאמר: "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה).

מפני שנראה בראיה חושיית דכולא קמיה כלא חשיב⁹³ ותמיד מהוה ומחיה אותם מאין ליש ואלו היי [היה] מסתלק חיותו כרגע היו חוזרים להיות אין ואפס ממש.

מפני שהדבר נראה בחוש, ש"כולא קמיה כלא חשיב", והוא מהוה ומחיה אותם תמיד, מאין ליש; ואם חיותו הייתה מסתלקת לרגע, הם היו חוזרים להיות אין ואפס ממש.

אפשר לראות בחוש ש"כולא קמיה כלא חשיב" (זוהר א, יא, ב): ה' מהוה תמיד את הכול מאין ומחיה אותו; אילו חיותו הייתה מסתלקת לרגע, הכול היה חוזר להיות אין ואפס ממש.

קטע 7 • 111

שני לבבות ושתי נפשות: "בצלמנו כדמותנו"

11 וא"כ נראה תמיד האין והאפס שבהם ונגלה כבוד⁹⁴ ה' בהתגלות כי אפס זולתו. אך אעפ"כ [אף על פי כן]

הוא סתימו דכל סתימין לית מחשבה תפיסא ביה⁹⁵ ועמ"ש מזה בד"ה וידעת היום.⁹⁶

אם כן, האין והאפס שבהם נראים תמיד, וכבוד הוי" מתגלה בגלוי, שכן אין דבר מלבדו. ואף על פי כן, הוא "סתימו דכל סתימין", "לית מחשבה תפיסא ביה". וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "וידעת היום".

מכיוון שה' מקיים את הכול בכל רגע, האין והאפס של הכול לפניו נראים תמיד, ו"כבוד הוי" נגלה" (ישעיהו מ, ה): אין דבר מלבדו. ואף על פי כן, הוא גם "סתימו דכל סתימין", זה ש"לית מחשבה תפיסא ביה", כלשון פתח אליהו (תיקוני זוהר 17a); כאן הכוונה למאמר "וידעת היום".

וכמו כן עשה את האדם בשתי לבבות בחיי פנימיות וחיצוניות הנ"ל. (ברכות הובא פסוק נעשה אדם בראשית ס"פ ח' ר"פ חקת פ' ואתחנן ובקהלת בפסוק כי אדם אין צדיק⁹⁷).

כך גם עשה את האדם בעל שני לבבות, בחינות הפנימיות והחיצוניות שהוזכרו לעיל. (במדרש רבה מובא הפסוק "נעשה אדם" בבראשית, בסוף פרשה ח; בתחילת פרשת חוקת; בפרשת ואתחנן; ובקהלת, על הפסוק "כי אדם אין צדיק".

בדומה לכך, ה' עשה את האדם בעל שני לבבות, פנימי וחיצוני, כנגד הצדדים הנסתרים והגלויים שלו. הסוגריים מציינים את המקומות שבהם מדרש רבה מביא את הפסוק "נעשה אדם": בבראשית (סוף פרשה ח), בתחילת חוקת, בפרשת ואתחנן, ובקהלת על הפסוק "כי אדם אין צדיק" (קהלת ז, כ).

זהר ח"א [חלק א'] כ"ב א' כ"ג א' ל"ד ב' וע"ש מ"ז א' ח"ב [חלק ב'] נ"ה א' ק"כ א' ח"ג [חלק ג'] י"ב א' ל"ג ב' ל"ה סע"ב [סוף עמוד ב] וע"ש בהרמ"ז [בהרב משה זכות] מ"ב א' ק"ד א' וע"ש בהרמ"ז [בהרב משה זכות] רי"ט ב' רל"ח ב' רע"ח ב').

זוהר, חלק א, 22a, 23a, 34b, וראו שם 47a; חלק ב, 55a, 120a; חלק ג, 12a, 33b, סוף 35b, וראו שם בפירוש הרמ"ז; 42a, 104a, וראו שם בפירוש הרמ"ז; 219b, 238b, 278b.

הרשימה ממשיכה במראי מקומות בזהר שבהם מובא הפסוק, ובחלקם גם בפירוש הרמ"ז.

וזהו ושמרת ועשית אותם בכל לבבך⁹⁸ דהיינו בשני לבבות הנ"ל וזהו בחי' בצלמנו כי צלם הוא בחי' עצמיות ומהות ממש ועמ"ש בד"ה

וזהו [פירוש] "ושמרת ועשית אותם בכל לבבך", כלומר, בשני הלבבות שהוזכרו לעיל; וזהו בחינת "בצלמנו", שכן "צלם" הוא בחינת עצם ומהות ממש. וראו מה שנכתב במאמר המתחיל

זהו "ושמרת ועשית אותם בכל לבבך": בשני הלבבות, הפנימי והחיצוני. כך מתפרש גם "בצלמנו", משום ש"צלם" הוא עצם ומהות ממש; כאן הכוונה למאמר "כי תצא".

כי תצא וכדמותנו הוא ענין בכל נפשך שיש שתי נפשות נפש השכליות ונפש המדברת החיונית ושתי הנפשות הם בחי' אותיות

"כי תצא". ו"כדמותנו" עניינו "בכל נפשך": שהרי יש שתי נפשות, הנפש השכלית והנפש המדברת והחיונית; ושתי הנפשות הן בחינת אותיות,

"כדמותנו" מקביל ל"בכל נפשך". לאדם יש שתי נפשות, הנפש השכלית והנפש המדברת והחיונית, ושניהן הן בחינת "אותיות".

אלא שזו היא בחי' אותיות המחשבה וזו בחי' אותיות הדיבור וזהו ובכל נפשך שצריך להיות כולו להי' בשתי הנפשות

אלא שזו בחינת אותיות המחשבה, וזו בחינת אותיות הדיבור. וזהו [פירוש] "ובכל נפשך": שהאדם צריך להיות כולו להי' בשתי הנפשות;

הנפש השכלית היא בחינת אותיות המחשבה, והנפש החיונית היא בחינת אותיות הדיבור. "בכל נפשך" פירושו להקדיש את שתיהן להי' בשלמות.

דהיינו להעמיק דעתו בתורה בכל שכלו עד מקום שיד שכלו מגעת שיהיה כולו מקושר ומדובק בתורת הי' לדבקה בו

כלומר, להעמיק את דעתו בתורה בכל שכלו, עד המקום ששכלו יכול להגיע אליו, כדי שיהיה כולו קשור ודבוק בתורת הי', לדבקה בו;

בכוח הנפש שבמחשבה, על האדם להעמיק את דעתו בתורה בכל יכולת שכלו, עד שיהיה קשור ודבוק כולו בתורת הי' ויידבק בו.

וגם שיהיה דיבורו בתורה להמשיך כח המחשבה העליונה מהעלם אלהגילוי בפיו כדיבורו בתלמוד תורה וזהו כדמותנו שהאותיות יש להם בחי' דמות וציור המצייר את השכל ומלכישו ואינו עצם הדבר ומהותו.

וגם שידבר בתורה, כדי להמשיך את כוח המחשבה העליונה מן ההעלם אל הגילוי בפיו, כדיבורו בלימוד התורה. וזהו [פירוש] "כדמותנו": לאותיות יש בחינת דמות וצורה, המתארת את השכל ומלכישו אותו, אך אינה עצם הדבר ומהותו.

בכוח הנפש שבדיבור, עליו לומר את דברי התורה בפיו, וכך להמשיך את כוח המחשבה העליונה מן ההעלם אל הגילוי. זהו "כדמותנו", שכן האותיות הן דמות וצורה המתארת את השכל ומלכישו אותו, אך אינן עצם מהותו.

קטע 8 • 121

"אתה גרמת להוי' לומר"

12 וזהו את ה' האמרת היום⁹⁹ כי האמרת הוא פועל יוצא כלומר הפעלת את ה' שיאמר מאמר זה בצלמנו כדמותנו

וזהו [פירוש] "את הוי' האמרת היום": "האמרת" הוא פועל יוצא, כלומר, גרמת לה' לומר את האמירה הזאת: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

כעת מתבאר הפסוק "את הוי' האמרת היום". "האמרת" הוא פועל המציין גרימה: גרמת לה' לומר את האמירה הזאת, "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו".

כי ע"י שיהיה עמלו בתורה ומוציאה בפה ממשיך מההעלם אל הגילוי דבר ה' לאמר מאמר נעשה אדם בצלמנו¹⁰⁰ וגוי

כי על ידי עמלו בתורה והוצאתה בפיו, הוא ממשיך מן ההעלם אל הגילוי את דבר ה', לומר את האמירה "נעשה אדם בצלמנו" וגוי,

על ידי העמל בתורה ואמירתה בקול, האדם ממשיך את דבר ה' מן ההעלם אל הגילוי, כדי שיאמר: "נעשה אדם בצלמנו" (בראשית א, כו).

כנודע דבאתעדלית¹⁰¹ [דבאתערותא דלתתא] כו' ורוח אייתי רוח¹⁰¹ כו' (ועמ"ש מענין את ה' האמרת בד"ה לסוסתי ברכבי פרעה¹⁰² גבי שה"ש [שיר השירים] וע"פ וארשתין לי)¹⁰³

כידוע, שעל ידי אתערותא דלתתא וכו', "רוח מביאה רוח" וכו'. (ועיין במה שכתוב בעניין "את הוי' האמרת" בדיבור המתחיל "לסוסתי ברכבי פרעה", על שיר השירים, ובעניין "וארשתין ליי".)

הדבר מבוסס על העיקרון הידוע של אתערותא דלתתא, ועל דברי הזוהר (ח"ב קסב, ב): "רוח מושכת רוח ומביאה רוח". הסוגריים מפנים למאמרים על "לסוסתי ברכבי פרעה" (שיר השירים א, ט) ועל "וארשתין ליי" (הושע ב, כא).

וכל זה למה כדי להיות לך לאלהים פ"י שיהיה אלהים שלך פ"י שיוקבע ענין אלהותו במחשבתך ובלבך היטב ליבטל וליכלל ברצונו ית' והי' האמירך היום¹⁰⁴

ולשם מה כל זה? כדי "להיות לך לאלקים", כלומר, שהוא יהיה האלקים שלך; כלומר, שעניין אלקותו ייקבע היטב במחשבתך ובלבך, כדי שתבטל ותיכלל ברצונו ית'. "והוי' האמירך היום":

כל זה נועד לכך שהוא יהיה "לך לאלקים" (דברים כו, יז), כלומר, אלקיך שלך, ואלקותו תיקבע היטב במחשבתך ובלבך, כדי שתבטל ותיכלל ברצונו. המילים הבאות, "והוי' האמירך היום", מתבארות בחלק הבא.

כי יתן דיבורו לך לישא וליתן בדבורו של מקום כמ"ש ואשים דברי בפ"ך¹⁰⁵ שבוזה תתעלה עילוי רב
כי הוא ייתן לך את דיבורו, כדי שתישא ותיתן בדיבורו של מקום, כמו שכתוב: "ואשים דברי בפ"ך"; ועל ידי כך תתעלה עלייה גדולה.

ה' נותן לך את דיבורו, כדי שתישא ותיתן בדיבורו של מקום, כלומר, תלמד תורה, כפי שנאמר: "ואשים דברי בפ"ך" (ישעיהו נא, טז). על ידי כך האדם מתעלה מאוד.

(ועמ"ש מענין זה בד"ה זאת חקת התורה¹⁰⁶ ובדבור השני שע"פ ביום השמיני עצרת¹⁰⁷ ועיין מענין זה האמירך ברבות כי תשא ר"פ מ"ה) ולתתך עליון כל כל הגוים¹⁰⁸ וגו'.

(ועיין במה שכתוב בעניין זה בדיבור המתחיל "זאת חוקת התורה", ובמאמר השני על הפסוק "ביום השמיני עצרת"; ועיין בעניין "והי' האמירך" בשמות רבה, כי תשא, תחילת פרשה מה.) "ולתתך עליון כל כל הגוים" וגו'.

הסוגריים מפנים למאמרים על "זאת חוקת התורה" (במדבר יט, ב) ועל "ביום השמיני עצרת" (במדבר כט, לה), וכן לשמות רבה, פרשה מה. הפסוק ממשיך: "ולתתך עליון כל כל הגוים" (דברים כו, יט).

פ"י הגוים ואויבים שבקרבך להכניע¹⁰⁹ [להכניעם] שלא יהיה מונע מבית ומחוץ ולהיות מאיר בך חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה (ועיין ברבות וישלח פ' ע"ה) וזהו לתהלה ולשם ולתפארת

כלומר, הגוים והאויבים שבתוכך: להכניעם, כדי שלא יהיה מעכב מבפנים או מבחוץ, וכדי שחכמתו ובינתו של אין סוף ב"ה יאירו בך (ועיין בבראשית רבה, וישלח, פרשה עה). וזהו [פירוש] "לתהלה ולשם ולתפארת":

כאן "הגוים" הם האויבים שבתוך האדם, שעליו להכניעם כדי ששום דבר לא יעכב אותו מבפנים או מבחוץ, וכדי שחכמתו ובינתו של אין סוף יאירו בו; הכוונה היא לבראשית רבה, פרשה עה. זהו "לתהלה ולשם ולתפארת".

כי תהלה מלשון כהלו נרו¹⁰⁹ שהוא לשון אורה בחי' חכמה ראייה ושם הוא בחי' בינה שנקרא שם הגדול ותפארת הוא בחי' דעת שהוא כולל חסד וגבורה כו'

כי "תהלה" היא מלשון "כהלו נרו", לשון של אור: בחינת חכמה, ראייה. ו"שם" הוא בחינת בינה, הנקראת "השם הגדול". ו"תפארת" היא בחינת דעת, הכוללת חסד וגבורה וכו'.

כל אחת משלוש המילים מציינת בחינה במוחין. "תהלה" קשורה ל"כהלו נרו" (אויב כט, ג), לשון של אור וראייה, והיא בחינת חכמה; "שם" הוא בחינת בינה, הנקראת "השם הגדול"; ו"תפארת" היא בחינת דעת, הכוללת חסד וגבורה.

(וע' בזהר דמשפטים) (דקכ"ג ע"א) **שנקרא הדעת בשם תפארת**¹¹⁰ וגם כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] **ר"פ ויקרא**
דדעת אסהיד באנפין ובאדר"ז [ובאדרא זוטא] (דרצ"ג סע"ב [סוף עמוד ב]) **ומהאי נהיר אנפוי כו'**

(ועיינו בזהר על פרשת משפטים) (דף קכ"ג ע"א), שם נקראת הדעת בשם תפארת; וכן כתב הרמ"ז בתחילת פרשת ויקרא, ש"הדעת מעידה בפנים"; ובאידרא זוטא (סוף דף רצ"ג ע"ב): "ומכך מאירים פניו" וכו'.

בזהר על פרשת משפטים (2:123a) נקראת הדעת, הנסתר בפי המלך, בשם תפארת. הרמ"ז כותב ש"הדעת מעידה בפנים", ובאידרא זוטא נאמר: "ומכך מאירים פניו".

והוא בחי' יאר ה' פניו אליך¹¹¹ שמזה נמשך לך אמר לבי בקשו פני¹¹² רעו"ד [רעותא דליבא] כו' וכמ"ש
 לעיל ע"פ כי תצא ובפי' ויצא בד"ה אם לא תדעי לך¹¹³ כו'

וזו הבחינה של "יאר ה' פניו אליך", שממנה נמשכים הדברים "לך אמר לבי: בקשו פני" — רצון הלב (רעותא דליבא) וכו'; וכמבואר לעיל על הפסוק "כי תצא", ובפרשת ויצא, במאמר המתחיל "אם לא תדעי לך" וכו'.

הארת פנים זו היא "יאר ה' פניו אליך" (במדבר 6:25), שממנה באים הדברים "לך אמר לבי: בקשו פני" (תהלים 27:8), כלומר רצון הלב. הכוונה למאמרים על "כי תצא", ובפרשת ויצא, על "אם לא תדעי לך" (שיר השירים 1:8).

וע' מענין לתהלה במ"ש לקמן ע"פ יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים¹¹⁴ ומענין שם הגדול ע"פ אני כו'
 דפי' ציצית. וע"פ ראה אנכי¹¹⁵ כו':

ועיינו בעניין "לתהילה" במה שנכתב להלן על הפסוק "יצמיח צדקה ותהילה נגד כל הגוים", ובעניין "השם הגדול",
 על הפסוק "אני" וכו' שבפרשת ציצית; וכן על הפסוק "ראה אנכי" וכו'.

המאמרים הנוספים הנזכרים הם: על "לתהילה", במאמר להלן על "יצמיח צדקה ותהילה נגד כל הגוים" (ישעיהו 61:11); על "השם הגדול", במאמר על הפסוק "אני..." שבפרשת ציצית; וכן במאמר על "ראה אנכי" (דברים 11:26).

בעבודה

לפני ראש השנה ראוי לאדם לחדש את בריתו עם התורה, ובכלל זה ללמוד אותה לשמה. בראש השנה הוא מקבל עליו את יראת מלכותו של ה'; כעשרת ימי תשובה הוא כוחן ומפשפש במעשיו, ומתכוון בכל המחשבות, הדיבורים והמעשים של השנה שעברה שלא היו לשם ה'; כדי שירגיש רחוק ממנו ואהבתו תצא בגלוי, בבחינת "אבינו מלכנו". אל לו להתייחס כשרואה שלבו החיצוני קשור לגשמיות, שהרי הלב הפנימי קיים תמיד ומתגלה כשמסירים את "ערלתו". עליו להקדיש לתורה הן את מחשבתו הן את דיבורו: ללמוד אותה בעומק שאליו דעתו יכולה להגיע, ולומר את דבריה בקול.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מזהה את ארץ ישראל עם התורה שבעל פה, ומדוע אפשר להגיע לטעמיה הפנימיים של התורה רק באמצעותה?
2. איך ריחוק מה' יכול לעורר אהבה גדולה יותר מקרבה, ומדוע אהבה זו חוזרת להיות נסתר ביום הכיפורים?
3. מהי "ערלת" הלב, ומדוע הקריאה של ירמיהו להסירה היא מענה לייאוש?
4. כיצד שני הלבבות ושתי הנפשות מקבילים ל"בצלמנו" ול"כדמותנו"?
5. באיזה מובן לימוד התורה של האדם "גורם" לה' לומר "נעשה אדם", וכיצד ה' "גורם" לאדם לדבר?

הערות

פסוקה 1

1 היום הזה הוי"ה מצוך

ההערה מציינת את הרשימה הזאת כמקור לתאריך אמירת המאמר: הוא נאמר בשנת תקנ"ז (1796-97).

הערת קה"ת

ראה להלן ברשימת הכתב-יד וברשימת המאמרים שבסו"ס מאמרי אדה"ז — הקצרים ע' תריח הערה 96, שמאמר זה נאמר בשנת תקנ"ז. ביאור למאמר זה נדפס באוה"ת תבוא ע' תתרמז. כך ו ע' בישע קיצורים. וראה גם ד"ה היום הזה — תשמ"א.

2 את ה' האמרת היום

"את הוי"ה האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו". המאמר מבאר את המילה "האמרת" בפסוקה 12.

Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:ט"ז

אתה ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלִי:

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 היום הזה . . וה' האמירך

"היום הזה הוי"ה אלקיך מצווח לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים; ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". המאמר כולו מבאר פסוק זה ואת שני הפסוקים שאחריו.

Deuteronomy 26:16 דברים כ"ו:ט"ז

היום הזה ה' אֱלֹהֶיךָ מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעִשִּׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

This day the L-RD thy G-d commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כו, טז. יח.

4 וה' האמירך היום

"והוי"ה האמירך היום להיות לו לעם סגולה". בפסוקה 12 מוסבר שהכוונה היא שה' שם את דברו בפיו של האדם.

Deuteronomy 26:18 דברים כ"ו:י"ח

וה' הָאֱמִירְךָ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּרְךָ וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֹתָיו:

And the L-RD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5

הערת קה"ת מפנה לJeremiah 11:5 למילים האלה.

Jeremiah 11:5 ירמיהו י"א:ה'

לְמַעַן הָקִים אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם לֵאמֹר אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבַּשׁ כִּי־יִהְיֶה זֶה וְאֶעֱזֹר וְאֶמַּר אָמֵן ה'

that I may establish the oath which I swore unto your fathers, to give them a land flowing with milk and honey, as at 'this day.' Then answered I, and said: 'Amen, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 ארץ זבת חלב ודבש

ההצהרה על המעשרות מסתיימת בתפילה: "ברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו... ארץ זבת חלב ודבש". אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק הבא, "היום הזה", כהמשך שלה.

Deuteronomy 26:15 דברים כ"ו:ט"ו

הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבַּשׁ:

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 מלכד הברית אשר כרת אתם בחורב

"אלה דברי הברית אשר ציווה הוי"ה את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב, מלכד הברית אשר כרת אתם בחורב". אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה בהקשר לברית השנייה על התורה, שנכרתה לפני הכניסה לארץ.

Deuteronomy 28:69 דברים כ"ח:ס"ט

אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּכְד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב:

These are the words of the covenant which the L-RD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 ודבש היום הזה הוי"ה

בהקדמה ל-Tikkunei Zohar נמנות שתיים־עשרה הצירופים של שם הוי", ולצד כל אחד מהם מובא פסוק מראשי תיבותיו מרכיבים את הצירוף; עבור אחד מהם מובא "ודבש". היום הזה הוי". הערת Kehot מציינת זאת כמקור.

Tikkunei Zohar 9b:10 תקוני זוהר ט' ב:י'

תַּלְתָּ וְיִינָן בְּהָאֵי שְׁמָא יוּ"ד ה"י וי"ו ה"י, והי"ה והה"י ויה"ה, וְנִקְוִדִין דְּלִהוֹן וְיִרְאוּ אוֹתָהּ שְׁרֵי פָרְעָה (בראשית יב טו) וְהָ"ה, וְהָ"ה וְדִבַּשׁ הַיּוֹם הַזֶּה יְהוּ"ה (דברים כו טו), וְיִה"ה וְיִרְאֵי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי (בראשית נ טו). הוה"י הויה"ה הויה"ו מְקוּרָא דְּלִהוֹן, הוה"י? וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי (אסתר ה יג), הָיָ"ה הָמָר מְיֻרְנָו וְהָיָה הוּא (ויקרא כז לג), הָיָ"ו עִירָה וְלִשְׁרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו (בראשית מט יא), הִיחִיו הויה"ה הויה"ה, הָיָה וְלִיחֵן הָאֱמִי וְנִרְמָמָה שְׁמוֹ (תהלים לד ד), הוּגְ"ה הָיָה יְדֵי הויה"ה הוּגְ"ה (שמות ט ג), הָהָן"י (דברים ו ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

9 ודבש היום הזה הוי"ה

בשער השמות הפרטיים מביא ה-Pardes אותה רשימת פסוקים עבור צירופי השם, ובהם "ודבש. היום הזה הוי"ה". הערת Kehot מצטטת אותו לאחר Tikkunei Zohar.

Pardes Rimmonim 21:14 פרדס רמונים כ"א:י"ד

10 ודבש היום הזה הוי"ה הוא ראשי תיבות צירוף הוי"ה

לאחר המקורות הקבליים, ההערה מצטטת שיחה זו כמקור לצירוף שם הוי"ה הנוצר מן המילים "ודבש היום הזה הוי"ה".

הערת קה"ת

הקדמת תקו"ז (ט, ב), הובא בפרדס שער פרטי השמות פי"ד (וענין צירוף זה ראה שם פט"ו. ע"ה ש' השמות פי"ז). והוא צירוף השולט בחודש חשון (מ"ח ריש מסי חשון). — לקו"ש ח"ט ע' 231 הערה *31. ראה אוה"ת פי תבוא ע' תתרנג.

11 מחובר למקרא שלמטה הימנה כי הכל ענין אחד

ההערה מצטטת שיחה זו בענין חיבור שני הפסוקים: "ענין זה מתאים לפירוש רש"י על הפסוק".

הערת קה"ת

"וענין זה מתאים עם פרש"י עה"פ". ראה משיחת ש"פ תבוא תנש"א הערה 13.

12 הערת קה"ת מפנה Deuteronomy 30:6 למילים האלה.

Deuteronomy 30:6 דברים ל':ו

וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לִבְּךָ וְרָעָה לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן תְּחִיָּה:

And the L-RD thy G-d will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

13 ועל דמות הכסא דמות

מעל לרקיע ראה יחזקאל דמות של כיסא, "ומעל לדמות הכיסא דמות כמראה אדם". אדמו"ר הזקן מזהה את ה"אדם" הזה עם התורה שבכתב.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כו

וּמִמַּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁם כְּמֵרָאָה אֶבֶן-סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמֵרָאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כו.

14 והארץ הדום רגלי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". אדמו"ר הזקן מחיל את "הארץ" על ארץ ישראל ועל התורה שבעל פה.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאִי־זָה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סו, א.

15 בד"ה השמים כסאי

הדרוש הפותח את תורה אור שואל כיצד יכול ה', שאין לו דמות הגוף ואינו מוגבל במקום, לומר "השמים כסאי והארץ הדום רגלי", ומתחיל להסביר זאת דרך התורה, שהיא "מן השמים".

הערת קה"ת

תו"א בתחלתו.

16 ונקי ארץ זבת חלב ודבש

בסנה הבורע מבטיח ה' להעלות את ישראל "אל ארץ זבת חלב ודבש" — ביטוי שהתורה חוזרת עליו במקומות נוספים. אדמו"ר הזקן מפרש את החלב והדבש כטעמיה הפנימיים המתוקים של התורה.

Exodus 3:8 שמות ג':ח

וְאֵרָא וְלִהְיוֹתָ לִי מִדְּמִצְרַיִם וְלִהְיוֹתָ לִי מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל-אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל-מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי וְהַיִּבְסִי:

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, ח. ועוד.

17 דבש וחלב תחת לשונך

"דבש וחלב תחת לשונך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כתורתה הנסתרת והמתוקה של התורה, טעמיה.

Song of Songs 4:11 שיר השירים ד':יא

נֶפֶת תִּטְפֶּנָּה שְׁפֹתֶיךָ כֶּלֶה דָּבָשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ וְרִיחַ שְׁלֵמָתְךָ כְּרִיחַ לִבְנוֹן:

Thy lips, O my bride, drop honey— Honey and milk are under thy tongue; And the smell of thy garments is like the smell of Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ד, יא.

פסוקה 3

18 דרשת טטפת שבתפילין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מנחות לד, רע"ב. וש"נ.

19 דרשת טטפת שבתפילין

הגמרא דורשת מהמילה "טוטפות" שלתפילין של ראש יש ארבעה בתים. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדן שאי אפשר לדעת מתורה שבכתב בלבד.

Menachot 34b מנחות ל"ד ב

20 ועי' באגה"ק קרוב לסופו

האיגרת על "אשת חיל עטרת בעלה" מסבירה שהרצון העליון המלוכש במצוות התורה שבכתב נסתר ומתגלה רק בתורה שבעל פה: התורה שבכתב אומרת "והיו לטוטפות בין עיניך" בלי לפרט כיצד, ואילו התורה שבעל פה מפרטת את הבתים, העור, צורת הריבוע והרצועות השחורות. התורה שבעל פה היא "אשת חיל", וההלכות שבה הן ה"כתר", מפני שהרצון העליון נעלה מחכמה.

הערת קה"ת

סי' כט (דף קנ, ב). וראה לקמן פה, ב.

21 "אשת חיל היא עטרת בעלה". איגרת הקודש 29, שהטקסט מצטט, מיישמת זאת על התורה שבעל פה, המגלה את הרצון העליון.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד

אִשְׁת־חַיִּל עֹטֶרֶת בְּעָלָהּ וְכָרָקָב בְּעֶצְמוֹתָיו מְכִישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 פ"ה דנדה

ההערה מונה את כרך מאמרי אדמו"ר הזקן הזה כמקור לדברי נדה על הבינה היתירה שניתנה לאשה.

הערת קה"ת

מה, ב. ראה מאמרי אדה"ז פרשיות — בראשית ע' נה. אוה"ת שה"ש כרך ב עי' תלה. תנ.

23 ויבן ה"א את הצלע

"ויבן הוי" אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאישה". אדמו"ר הזקן מפרש את "ויבן" גם מלשון בינה וגם מלשון בניין.

Genesis 2:22 בראשית ב':כב

וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם וַיַּבְאָהּ אֶל־הָאָדָם:

And the rib, which the L-RD G-d had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, כב.

24 מהפסוק "ויבן הוי" אלקים את הצלע" לומדים חז"ל שה' נתן לאישה מידה נוספת של בינה, מעבר לזו של האיש. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על התורה שבעל פה.

Niddah 45b:11 נדה מ"ה ב:יא

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרפיך? דכתיב "ויבן ה' [אלקים] את הצלע", מלמד שנתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

25 לכן אמור לבניי

"לכן אמור לבני ישראל: אני הוי", והוצאתי אתכם". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה.

Exodus 6:6 שמות ו':ו

לְכֹן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אָנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵּתָם וְגָאֹלְתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 והבאתי אתכם אל הארץ

"והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה". הטקסט מפנה לביאור הבטחה זו במאמרו בפרשת וארא.

Exodus 6:8 שמות ו':ח

וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁת אָנִי ה'

And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to 'Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 ורב שלום בניך א"ת . . אלא בוניך

"יוכל בנייך לימודי הוי", ורב שלום בנייך". חז"ל דורשים "בנייך" מלשון "בונייך".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, יג. שלהי ברכות. וש"נ.

28 בניך אלא בוניך

חכמי התורה מרבים שלום בעולם, כפי שנאמר: "גדול יהיה שלום בנייך" — אל תקרא "בנייך", אלא "בונייך". אדמו"ר הזקן משתמש בכך ביחס ל"בנייך" של התורה שבעל פה.

Berakhot 64a:14 ברכות ס"ד א:י"ד

אל תקרי "בְּנֵיךָ" אֶלָּא "בּוֹנֵיךָ". "שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתָהּ וְאִין לְמוֹ מְכַשׁוּלִי". יְיָהּ שְׁלוֹם בְּחִילָה שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ". "לְמַעַן אֲחֵי וְרַעֲי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ. לְמַעַן בֵּית ה' אֶלְקִינוּ אֲבָקְשָׁה טוֹב לָךְ". "ה' עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִבְרָךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם".

Great peace have they that love Thy law; and there is no "stumbling for them" (Ps. cxix. 165). "Peace be within thy walls, and prosperity within thy palaces" (ibid, cxxii. 7). "For my brethren and companions' sakes, I will now say, Peace be within thee" (ibid. v. 8). "For the sake of the house of the L-rd our G-d, I will seek thy good" (ibid. v. 9). "The L-rd will give strength unto His people; the L-rd will bless His people with peace" (ibid. xxix. 11)[2]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

29 סדי"ה כה תברכו

סוף המאמר על "כה תברכו" מסביר שהשלום הוא הכלי המחזיק את הברכה לישראל, בבחינת "ישא הוי" פניו", שלמעלה מהשתלשלות; ו"ושמו את שמי על בני ישראל" פירושו ששם ה' נקרא עליהם בלימוד התורה ובעבודתם.

הערת קה"ת

לעיל נשא כז, א.

30

הוזהר מפרש את "ויבן הוי' אלקים את הצלע" על התורה שבעל פה, שיצאה מן התורה שבכתב. הטקסט מציין את העמוד הזה כמקור לעניין.

Zohar, Bereshit 78:196-79:206 ספר הוזהר, בראשית ע"ח:קצ"ו-ע"ט:ר"ו

AND THE L-RD GOD BUILT (vayiven) THE SIDE WHICH HE HAD TAKEN FROM THE MAN, ETC. Said R. Simeon: 'It is written, G-d understandeth the way thereof and he knoweth the place thereof (Job 28, 23). This verse may be taken in many ways. One is that the word "understood" (hevin) has the same sense as vayiven in the second chapter of Genesis. Hence the "side" here is the Oral Law, which forms a "way", as it is written, "who maketh a way in the sea" (Is. 43, 16)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 4

31 בחי עולם שנה נפש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ס"י פ"ג, מ"ג ואילך וזהו "יסוד כל ס"י". הובא בפרדס לרמ"ק ז"ל ש' הנתכיבות נ' כג. ובש' פרטי השמות פ"ו מס"י. [כ].

32 עולם שנה נפש

ספר יצירה מציב את שלוש "אותיות האימהות" — אל"ף, מ"ם ושי"ן — בעולם (אוויר, מים ואש), בשנה (חום, קור ועונה ממוזנת) ובנפש (ראש, בטן וגוף). אדמו"ר הזקן משתמש במסגרת משולשת זו כדי למצוא בשנה את מה שמצא בארץ.

Sefer Yetzirah 3:3-5 ספר יצירה ג'ג-ה'

שלש אמות אמ"ש בעולם אויר מים אש שמים נבראו תחלה מאש וארץ נבראת ממים והאויר מכריע בין האש ובין המים: שלש אמות אמ"ש בשנה אש ומים ורוח חום נברא מאש קור ממים ורויה מרוח מכריע ביניהם. שלש אמות אמ"ש בנפש אש ומים ורוח ראש נברא מאש ובטן נברא ממים וגויה נברא מרוח מכריע ביניהם: שלש אמות אמ"ש חקקן וחצבן וצרפן וחתם בהן שלש אמות בעולם ושלש אמות בשנה ושלש אמות בנפש זכר ונקבה:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

33 עולם שנה נפש

הפרדס מקביל בין שנים עשר המזלות שבעולם, שנים עשר החודשים שבשנה ושנים עשרה כוחות שבנפש — "עולם, שנה, נפש" — כפי שמוסבר בספר יצירה. בהערת קה"ת מובא מקור זה יחד עם ספר יצירה.

Pardes Rimmonim 21:7 פרדס רמונים כ"א:ז'

... נמצא כלל הגבולים האלה ששה לדין וששה לרחמים ולכן בחינתם י"ב כדפ"י. וכאשר נבחינם בערך ד' קצוות שהם מזרח ומערב צפון ודרום שהם עיקר ועולים ג"כ ברוחניות אל ד' רגלי המרכבה ואין מעלה ומטה נחשבים לעצמם אלא נטפלים אל הדי' הנזכר כנודע ומפורסם בדברי הרשב"י ע"ה בענין ד' רגלי המרכבה אברהם יצחק יעקב דוד כי יסוד ומלכות הכל אחד לענין מערב כמפורסם הם י"ב נחלקים אל ד'. כיצד, ג' לכל אחד מהדי' רוחות והם ד' פעמים ג' יעלו י"ב. הנה גבול מזרחית צפונית משוך כל פני המזרח וגבול מזרחית ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

34 היום הזה וגוי קאי על ר"ה

כרך 19 מובא כמקור לקריאת "היום הזה" כראש השנה. בכרך 24 יש הערה הדנה בהבדל שבין הקטע הזה, שבו יש לכרות מחדש ברית בכל שנה לפני ראש השנה, לבין המאמר על ניצבים (מד ע"א להלן), המסביר שראש השנה קשור לזיכרון הברית.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ט ע' 231. חכ"ד ע' 191 הערה 29 מהשינוי כאן למ"ש לקמן מד, א.

35 בפ"י הרמ"ז בזהר ר"פ בא (דל"ב ע"ב)

ההערה אומרת שפירוש הרמ"ז מועתק בניצוצי אורות על הקטע הזה בזהר.

הערת קה"ת

הועתק בניצוצי אורות לזהר שם. וראה גם אור החמה שם. — ובזו"ג (רלא, א) "בכל אתר דכתיב ויהי איהו צער. ויהי היום דאית ב' צער ודא ראש השנה דאית ב' דינא קשיא כו". וראה אוה"ח לוח"ב שם ד"ה ר' אלעזר. — לקו"ש חכ"ד ע' 192 הערה 35.

36 היום דא ראש השנה

בתחילת פרשת בא דורש הוזהר את הפסוק "ויהי היום" (איוב א, ו): "זהו ראש השנה", שבו הקדוש ברוך הוא עומד לדון את העולם. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לפרש את "היום הזה" כראש השנה.

Zohar, Bo 1:1-2:8 ספר הוזהר, בא א':א-ב':ח'

R. Eleazar then discoursed on the verse: And there was a day when the sons of G-d came to stand before the L-rd, and Satan came also among them (Job 1, 6). 'This "day" ', said he, 'was New Year's Day, on which the Holy One sits in judgement on the world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

37 צריך כריתת ברית מחדש על קבלת התורה

ההערה מציינת שאור התורה מצטט קטע מכאן ומוסיף עליו הגהה.

הערת קה"ת

באוה"ת דברים כרך ו ע' ב'תכט מביא קטע מכאן ומוסיף הגהה לכאן.

38 ומלכות פה תושבע"פ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אל"י).

39 ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה

ב"פתח אליהו", שבהקדמה לתיקוני זוהר, נקראת מלכות "פה", "ואנו קוראים לה תורה שבעל פה". בכך נקשר ראש השנה, שבו ממליכים את המלכות, עם התורה שבעל פה.

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תיקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. יסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

40 ולכן נקרא ראש השנה . . כמו שיש בחי' ראש בנפש

ההערה אומרת שהטעם לכך שהיום נקרא "ראש" השנה, בדומה לראש שבנפש, מוסבר בתחילת חיבור זה.

הערת קה"ת

נתבאר בעטרת ראש בתחלתו, ובד"ה ארבעה ראשי שנים — תשמ"ה.

41 גלגלתא דחפאי על מוחא שהוא בחי גילוי רצון העליון

ההערה מפנה לעמודים האלה בעניין הגולגולת המכסה על המוח, כביטוי לגילוי הרצון העליון.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ט ע' 363 וע' 365.

42 תקעו בחדש

"תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו". כשהמאמר מתייחס לפסוק הזה, הוא מכנה את הגולגלתא הרצון העליון הגלוי.

Psalms 81:4 תהילים פ"א:ד'

תקעו בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגְנוּ:

Blow the horn at the new moon, at the full moon for our feast-day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 אשה יראת ה'

"אשה יראת הוי' היא תתהלל". הפסוק קושר בין יראה לבין הבחינה הנשית.

Proverbs 31:30 משלי ל"א:ל'

שָׁקֶר הָחַן וְהַבֵּל הַיָּפִי אֲשֶׁה יִרְאֶת־ה' הִיא תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, ל'.

44 זכר חסדו

"זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל". המילה "זכר", שפירושה "זכור", מציינת גם זכר, ולכן חסד — אהבה — נקשר עם הבחינה הזכרית.

Psalms 98:3 תהילים צ"ח:ג'

זָכַר חֲסִדּוֹ וְאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כְּלֵיאֶפְסֵי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

He hath remembered His mercy and His faithfulness toward the house of Israel; All the ends of the earth have seen the salvation of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צח, ג'.

45 זה השער

"זה השער להוי', צדיקים יבואו בו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על היראה, שהיא השער, אף על פי שהיראה מכונה בלשון נקבה.

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:כ'

זֶה־הַשַּׁעַר לַה' צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, כ'.

46 ויבן ה' אלהים את הצלע

בניין האשה מן הצלע התרחש ביום השישי לבריאה, שאותו מזהה אדמו"ר

הזקן עם ראש השנה.

Genesis 2:22 בראשית ב':כ"ב

וַיִּכְּן ה' אֱלֹקִים אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִזֶּה־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֵלֶי־הָאָדָם:

And the rib, which the L-RD G-d had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 וזהו ענין הכריתת ברית . . שקודם ר"ה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Likkutei Sichos.

הערת קה"ת

"להעיר מהשינוי שבלקו"ת [— כאן] (שבא נאמר "מצוך גוי להיות לעם") כותב ד"בכל שנה קודם ראש השנה צריך כריתת ברית מחדש" ובפי נצבים [— מד, א] (שנאמר "להקים גוי לו לעם") מבאר זה שבר"ה ישנו "זכרון הברית" — לקו"ש חכ"ד ע' 191 הערה 29.

48 ר"ה . . שתמליכוני עליכם

ה' אומר לישראל: "אמרו לפני ראש השנה [פסוק] מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לזהות את ראש השנה עם מלכות.

Rosh Hashanah 16a:15 ראש השנה ט"ז א:ט"ו

ומפני מה אָמְרָה תּוֹרָה נִסְכּוּ מִיָּם בְּחַג — אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִסְכּוּ לְפָנַי מִיָּם בְּחַג, כְּדִי שִׁיתְּבָרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה. וְאָמְרוּ לְפָנַי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. מַלְכוּת — כְּדִי שִׁתְּמַלְכוּנִי עֲלֵיכֶם, וְזִכְרוֹנוֹת — כְּדִי שִׁיעֲלֶה זִכְרוֹנֵיכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה, וּבִמְהָ — בְּשׁוֹפָר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה טז, א'.

פסוקה 5

49 בקולות וברקים

ביום השלישי בסיני "היו קולות וברקים וענן כבד על ההר". אדמו"ר הזקן מציב זאת כניגוד לנתינת הלוחות השניים בשקט.

Exodus 19:16 שמות י"ט:ט"ז

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיַת הַבָּקָר וַיְהִי קֹלֹת וּבָרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיִּתְּרָד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

50 כי ביום הזה יכפר עליכם וגוי לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאתיכם, לפני הוי' תטהרו". אדמו"ר הזקן מפרש את "לפני הוי'" כעמידתם של ישראל לפני ה' בלי שום מסך ביניהם.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ישמח ישראל בעושי

י"שמח ישראל בעושי; בני ציון יגילו במלכם". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על השמחה של יום הכיפורים.

Psalms 149:2 תהילים קמ"ט:ב

יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשֵׁיוֹ בְּנֵי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמַלְכָּם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 ראשית חכמה יראת ה'

"ראשית חכמה יראת הוי"ה". היראה קודמת, ואדמו"ר הזקן מזהה אותה עם ראש השנה.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י

רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שְׁכֹל טוֹב לְכָל־עוֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ראש השנה להמיק עלי בחי יראה

הזהר על פנחס מתאר את ראש השנה כזמן שבו הצד השמאלי, מידת הדין, מתעורר, ו"כל העולם עומד ביראה, בדין", ולכן העולם צריך לעמוד לפני ה' בתשובה שלמה. הטקסט מביא זאת כעניין היראה של ראש השנה.

Zohar, Pinchas 7:26-9:34 ספר הזהר, פנחס ז':כ"ו-ט':ל"ד

54 שתמליכוני עליכם

"אמרו לפני בראש השנה [פסוקי] מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהמשכת מלכותו של ה' על ישראל.

Rosh Hashanah 16a:15 ראש השנה ט"ז א:ט"ו

ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בנהג — אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בנהג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלכויות וזרונות ושופרות. מלכויות — כדי שתמליכוני עליכם, וזרונות — כדי שיעלה וזרונות לפני לטובה, ובמה — בשופר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

55 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". אדמו"ר הזקן מבחין בין מלכות זו על כל העולמות לבין המלכות שנמשכת על ישראל בלבד.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתֶךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו

"כה אמר הוי"ה מלך ישראל וגואלו". ה' נקרא מלך ישראל בפרט.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צָבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹן וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֱלֹהִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ה' מלך גאות לבש

"הוי"ה מלך גאות לבש". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"לבוש" כלבושים וצמצומים שדרכם ה' נעשה מלך.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לָבַשׁ ה' עוֹ הַתְּאֵזָר אֶף־תִּכְוֶן תִּבְל בְּלִיתֻמוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 ה' מלך גאות לבש כוי שהוא שיר של יום השישי

התלמוד מונה את המזמורים שהלויים אמרו בכל יום בשבוע; ביום השישי אמרו: "ה' מלך, גאות לבש", מפני שה' השלים את מלאכתו ומלך עליה. אדמו"ר הזקן קושר את השירה לבריאת האדם ביום זה.

Rosh Hashanah 31a:5-6 ראש השנה ל"א א:ה-ו

בְּחִמְשֵׁי הָיוּ אוֹמְרִים: "הִרְנִינוּ לְאֱלֹהִים עוֹנֵנוּ", עַל שֶׁם שִׁבְרָא עוֹפוֹת וְדָגִים לְשִׁבְחָה לְשִׁמּוֹ. בְּשִׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים: "ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ", עַל שֶׁם שִׁבְרָא מְלָאכְתּוֹ וּמְלָךְ עָלֵינוּ. בְּשִׁבְעִי הָיוּ אוֹמְרִים: "מְזֻמּוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי", לַיּוֹם שֶׁכּוֹלֵנוּ שָׁבַת. אָמַר רַבִּי נְחֻמֵּיה: מֶה רָאוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בֵּין הַפְּרָקִים הַלָּלוּ? אָלָּא: בְּרִאשׁוֹן — שִׁקְנָה וְהִקְנָה וְשִׁלְשׁ בְּעוֹלָמוֹ. בְּשִׁנִּי — שִׁחִילָק מַעֲשֵׂיו וּמְלָךְ עָלֵיהֶם. בְּשִׁלִּישִׁי — שִׁגִּילָה אֶרֶץ בְּחֻמְתּוֹ וְהִכִּין תִּבְל לְעֻדָּתוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

59 זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון

התלמוד מביא את התפילה של ראש השנה "זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון" בדיון על מועד בריאת העולם. אדמו"ר הזקן משתמש בה כדי לזהות את היום השישי לבריאה עם ראש השנה.

Rosh Hashanah 27a:15-16 ראש השנה כ"ז א:ט"ו-ט"ז

שְׁנוֹה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וְלִבְרָכּוֹת וְכוּ'. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: כִּמְאֵן מְצַלִּינוּ הָאֵידִנָּא "זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוֹרֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", כִּמְאֵן — כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דָּאָמַר: בְּתַשְׁרִי נִבְרָא הָעוֹלָם. מִתֵּיב רַב עִינָא: שְׁנוֹה יוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וְלִבְרָכּוֹת, וְהָאֵידִנָּא "זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֵׂיךָ זְכוֹרֹן לַיּוֹם רִאשׁוֹן", דְּבִרְאשׁ הַשָּׁנָה אֵיתָא, וְכַיּוֹבֵל לִיתָא! כִּי קִתְּנִי — אֶשְׁאַרָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

60 מרחוק ה' נראה לי

"מרחוק ה' נראה לי; ואהבת עולם אהבתיך". אדמו"ר הזקן מפרש את הפסוק כאהבה שמתגלית מתוך ריחוק.

Jeremiah 31:3 ירמיהו ל"א:ג

מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֹסֵד:

From afar the L-RD appeared unto me. 'Yea, I have loved thee with an everlasting love; Therefore with affection have I drawn thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 מרחוק הי נראה לי

על הפסוק "ותתצב אחותו מרחוק" דורשים חז"ל שהפסוק כולו עוסק ברוח הקודש: "מרחוק", כמו "מרחוק הי נראה לי". זהו המדרש שהטקסט מצטט.

Shemot Rabbah 1:22 שמות רבה א:כ"ב

... אחותו על שם (משלי ז, ד): אמור לחכמה אחותי את. מרחוק על שם (ירמיה לא, ב): מרחוק הי נראה לי. לדעת מה יעשה לו על שם (שי"א ב, ג): כי אל דעות הי (וכל הענין):

His sister positioned herself at a distance to know what "would happen to him" (Exodus 2:4). "His sister positioned herself at a distance." Why did Miriam stand at a distance? Rabbi Amram said in the name of Rav: It is because Miriam had been prophesying and saying: 'My mother is destined to bear a son who will redeem Israel.' When Moses was born the house was filled with light. Her father stood and kissed her on her head. He said to her: 'My daughter, your prophecy has been fulfilled.' That

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

62 מרחוק הי נראה לי

על הפסוק "ותתצב אחותו מרחוק" מסביר זוהר את "מרחוק" באמצעות הפסוק "מרחוק הי נראה לי". זהו הקטע הראשון מבין קטעי זוהר שהטקסט מונה.

Zohar, Shemot 18:192-20:202 ספר זוהר, שמות י"ח:קצ"ב-כ"ר:ב
AND HIS SISTER STOOD AFAR OFF. Whose sister? The sister of Him Who calls the Community of Israel "My sister", in the verse "Open to me, my sister, my love!" (Cant. 5, 2). "Afar off"-as it is written: "From far off hath the L-rd appeared unto me" (Jer. 31, 2).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

63 ותתצב אחותו מרחוק

מרים עמדה מרחוק כדי לראות מה יקרה לתינוק משה. הטקסט מציין שהמדרש על פסוק זה דן ב"מרחוק הי נראה לי".

Exodus 2:4 שמות ב:ד

וּתִתְצַב אַחֲתָהּ מֵרָחֵק לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ:

And his sister stood afar off, to know what would be done to him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 צעק לבם

"צעק לבם אל ה'". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי לתיאור אהבה היוצאת בגלוי.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צָעַק לָבָם אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת בֵּית־צִיּוֹן הוֹרִידִי כִנְחָל דִּמְעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תִּתְּנִי פוֹגֶת לָךְ אֶל־תִּתֵּם בֵּית־עֵינֶיךָ:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 קראוהו בהיותו קרוב

"דרשו הי בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". חז"ל מיישמים זאת על עשרת

ימי תשובה (בפסקה הבאה).

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו

דְּרֹשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ קְרָאֻהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him
;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

66 ודרשו חז"ל אלו עשרת ימי תשובה

הרמב"ם פוסק שאף שתשובה טובה בכל עת, בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים היא ראויה במיוחד ומתקבלת מיד, כפי שנאמר: "דרשו הוי' בהמצאו".

Mishneh Torah, Repentance 2:6 משנה תורה, הלכות תשובה ב:ו

אִף עַל פִּי שֶׁהִתְשׁוּבָה וְהִצָּעָקָה יָפָה לְעוֹלָם. בְּעֶשְׂרֵה הַיָּמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיּוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר וּמִתְקַבֶּלֶת הִיא מִיַּד שְׁנֵאָמֶר (ישעיה נה ו) "דְּרֹשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ". בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים בְּיַחֲדִיד אֲכַל צָבוּר כֹּל זֵמָן שְׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וְצוֹעְקִין בְּלֵב שָׁלֵם הֵם נִעְנִין שְׁנֵאָמֶר (דברים ד ז) "כֹּה אֶלְקִינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֱלֹהֵינוּ":

Although it is ever well to cry out and repent, but during the space of the ten days' time between Rosh ha-Shanah and Yom ha-Kippurim it is exceedingly better, and the supplication is presently accepted, even as it is said: "Seek ye the L-rd while He may be found" (Is. 55.6). But that is saying solely concerning an individual, but a community every time they cry out a whole hearted repentance they are answered, even as it is said: "As the L-rd our G-d is in all ... things that we

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

67 שאומרים אבינו מלכנו בעשרת ימי תשובה

בהלכות עשרת ימי תשובה מביא הרמ"א את המנהג לומר "אבינו מלכנו" בערב ובבוקר, חוץ מבשבת.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 602:1 שולחן ערוך, אורח חיים תרי"ב:א

סדר עשרת ימי תשובה. ובו סעיף אחד: הגה ומתענים למחרת ראש השנה (טור) והוא תענית צבור בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים מרבם בתפלי ובתחנונים: הגה ואומרים אבינו מלכנו ערב ובוקר מלבד בשבת (טור) ואפילו אם יש מילה שאין אומרים תחנון אפי"ה אומרים אבינו מלכנו (מנהגים) ואומרים בכל יום ג"פ וידוי קודם עלות השחר מלבד בעי"כ שאין אומרים אותו אלא פעם אחד (רוקח) ואין נותנין חרם וכן אין משביעין אדם בכ"ד עד אחר יום כפור (מהרי"ל) אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יו"כ ושבת שבין ר"ה ליו"כ המנהג לומר בו ...

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

68 אלו עשיית

על הפסוק "דרשו הוי' בהמצאו" (ישעיהו נה, ו), אומרת הגמרא: "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים". בהערת קה"ת מצוין

77 ומלתם את ערלת לבבכם

"ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד." אדמו"ר הוקן מפרש את הערלה כהתקשרות לתאוות גשמיות.

Deuteronomy 10:16 דברים י"ט

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י, טז.

78 ע"פ מקושש עצים

המאמר מבאר, מתוך הניגוד בגמרא בין ישראל העושים את רצון ה' לבין אלה שאינם עושים אותו, שאהבה עצמה היא עבודה הדורשת יגיעה רבה. כדי להגיע אליה יש להתבונן, כפי שלימד משה, בכך שה' הוא חייד.

הערת קה"ת

לעיל שלח מב, ג.

79 הסירו את ערלת לבבכם והמולו לה'

"ומלתם להו"י והסירו ערלות לבבכם, איש יהודה." בהערת קה"ת מצוין שהטקסט מצטט את הפסוק בשינוי; אדמו"ר הוקן מפרש זאת כעידוד, שכן פנימיות הלב קיימת תמיד.

Jeremiah 4:4 ירמיהו ד:ד'

המלו לה' והסרו ערלות לבבכם איש יהודה וישבי ירושלים פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם:

Circumcise yourselves to the L-RD, and take away the fore-skins of your heart, ye men of Judah and inhabitants of Jerusalem; lest My fury go forth like fire, and burn that none .can quench it, Because of the evil of your doings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ד, ד (בשינוי).

80 נגזרנו אבדה תקותנו

בחזון העצמות היבשות אומר בית ישראל: "יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו". אדמו"ר הוקן משתמש במילים אלה כדי לתאר את הייאוש שעליו משיב קולו של ירמיהו.

Ezekiel 37:11 יחזקאל ל"ז:יא

ויאמר אלי בן־אדם העצמות האלה כלי־בית ישראל הנה הנה אמרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו:

Then He said unto me: 'Son of man, these bones are the whole house of Israel; behold, they say: Our bones are dried up, and our hope is lost; we are clean cut off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 כרשפי אש שלהבת

על האהבה נאמר: "רשפיה רשפי אש שלהבתייה". הערת קה"ת מביאה פסוק זה כמקור לדימוי האהבה המתעוררת מאליה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימיני כחותם עלי־לִבִּי כחותם עלי־רֹעֵךְ כִּי־עָזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׁאֹל קִנְאָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֵשׁ שִׁלְהִבְתִּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;

The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ שה"ש ח, ו.

82 כד"ה מי מנה

הביאור ל"מי מנה עפר יעקב" פותח בהסברת השורש של "ויחד לבבנו": שני הלבבות, החיצוניות והפנימיות שכלב, ותכלית ירידת הנשמה — לברר ולהעלות את הניצוצות שנפלו למטה.

הערת קה"ת

לעיל בלק סח, ג.

83 סד"ה להבין ענין הברכות

שם מבאר אדמו"ר הוקן מדוע צריך להמשיך "חותם": כאשר המידות באות לידי גילוי, הגוף והנפש הבהמית נותנים לקליפות אחיזה, ולכן דרוש חותם שיפריד ביניהם, כמו ב"ויחד לבבי". "חותם" מורכב מאותן אותיות כמו "תחום": על האדם לתת לנפש הבהמית שלו רק את המידה הראויה לה, ואתעוררת דלתתא זו מביאה למעלה גבול מקביל.

הערת קה"ת

תו"א ז, ג.

84 חתום תורה בלמודי

"צור תעודה, חתום תורה בלימודי". הטקסט מביא פסוק זה בקשר ל"חותם" הקשור לתורה שבעל פה.

Isaiah 8:16 ישעיהו ח:ט"ז

צור תעודה חתום תורה בלמודי:

Bind up the testimony, seal the instruction among My 'disciples

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 זכה נעשה לו סם חיים

"זכה — נעשית לו סם חיים; לא זכה — נעשית לו סם מיתה". אדמו"ר הוקן מיישם זאת על לימוד תורה לשמה.

Yoma 72b:14 יומא ע"ב ב:י"ד

אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב: "וזאת התורה אשר שם משה", זכה — נעשית לו סם חיים, לא זכה — נעשית לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא: דאומן לה — סמא דחייא, דלא אומן לה — סמא דמותא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא עב, ב.

86 וצריך שיזכיר ברית ותורה בברכת הארץ

התלמוד מציין שבברכה על הארץ בברכת המזון יש להזכיר את הברית ואת התורה. הטקסט מפנה לדיון בהלכה זו בפרשת עקב.

Berakhot 48b:13 ברכות מ"ח ב:י"ג

תניא רבי אליעזר אומר: כל שלא אמר "ארץ חמדה טובה ורחבה" בברכת הארץ, ומלכות בית דוד ב"בונה ירושלים" — לא יצא ידי חובתו. נחום הגון אומר: צריך שיזכור בה ברית. רבי יוסי אומר: צריך שיזכור בה תורה. פלימו אומר: צריך שיקדים ברית לתורה, שאז נתנה בשלש בריתות.

There is a teaching : R. Eliezer says : Whoever does not say "a desirable, good and ample land" in the benediction of "the land" and "the kingdom of the house of David" in "Who...rebuilt Jerusalem" has not complied with the re-

quirements of the law. Nahum the Elder says : He must mention the Covenant in the blessing of "the land." R. Jose says : He must mention the Torah therein. Pelemon says : He must refer to the Covenant before the Torah, because the latter ... was given with a

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

87 נעשה אדם בצלמנו כדמותנו

"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". אדמו"ר הזקן שואל כיצד ייתכן שתהיה לה' דמות, ומדוע נאמר הפסוק בלשון רבים, ומסביר זאת על פי שני הלבבות ושתי הנפשות שבאדם.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וַיְרִדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

88 אין לו דמות הגוף

הרמב"ם מסביר שהתיאורים הגופניים של ה' בתורה הם לשון מושאלת, "לומר שאין לו דמות וצורה". הערת קה"ת מביאה זאת, לצד הפיוט יגדל, כמקור למילים "אין לו דמות הגוף".

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 1:9 הלכות יסודי התורה א':ט'

... ואֶחָד רָאָהוּ (ישעיה סג א) "חֲמוּץ בְּגָדִים מְבַצֵּרָה". מִשָּׁה רִבְּנוּ עֲצָמוּ רָאָהוּ עַל הַיָּם כְּגִבּוֹר עוֹשֶׂה מִלְחָמָה. וּבְסִינֵי כְּשֶׁלִּיחַ צָבוּר עָטוּף. לֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ דְמוּת וְצוּרָה אֲלָא הַכֹּל כְּמִרְאָה הַנִּבְּוָה וּבְמַחֲזָה. וְאִמְתַּת הַדְּבָר אֵין דְּעֻתוֹ שֶׁל אָדָם מְבִין וְלֹא יְכוּלָה לְהַשִּׁיגוֹ וּלְחַקְרוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב (איוב יא ו) "הַחֹקֶר אֱלֹהִים תִּמְצָא אִם עַד תִּכְלִית שִׁדֵּי תִמְצָא":

If so, wherefore is it written in the Torah, "And there was under his feet" (Ex. 24,10), "Written with the finger of G-d" (Ex. 31,18), "The hand of the L-rd" (Ex. 9,3), "The eyes of the L-rd" (Deut. 11, 12), "The ears of the L-rd" (Num. 11,18) and more like expressions? All such terminology is in accordance with the conception of sons of man who cannot recognize aught but corporeal things, and the words of the Torah is like human speech, but they are all attributes; for example, it is

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

89 אין לו דמות הגוף ח"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

רמב"ם הלי' יסוה"ת פ"א, ה"ט. תפלת יגדל.

90 מהו בצלמנו לשון רבים

ההערה מציינת שהשאלה מדוע נאמר "בצלמנו" בלשון רבים מובאת באור התורה על בראשית, ומפנה גם לאור התורה על כי תבוא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בראשית כרך ג תקד, א ע"ש. וראה גם אוה"ת פי תבוא עי' תתרמח.

91 הקב"ה סתים וגליא

הוזהר מלמד ששלוש מדרגות קשורות זו בזו — הקב"ה, התורה וישראל — ושכל אחת מהן כוללת מדרגות זו למעלה מזו, "סתים וגליא". אדמו"ר הזקן מסביר את שני הצדדים של ה': נוכחותו הגלויה בבריאה ועצמותו שאינה ניתנת לידיעה.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

זח"ג עג, א. ובכ"מ.

92 אתה הראת לדעת

"הראו לך לדעת כי הוי' הוא האלקים, אין עוד מלבדו". זהו הצד ה"גלוי" של ה': אפשר לראות שאין שום מציאות מלבדו.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אַתָּה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

93 דכולא קמ"י כלא חשיב

הוזהר מדבר על יראת ה', משום שהוא שורש כל העולמות, "והכול לפניו נחשב כלא". כאן מתברר שאפשר לראות את אפסיותה של הבריאה לפניו.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

פסקה 11

94 ונגלה כבוד ה'

"כבוד הוי' יתגלה, וכל בשר יראו יחדיו". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לתאר את הצד הגלוי של ה', הניכר בכך שהנבאים הם כאין לפניו.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken .it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 סתימו דכל סתימין לית מחשבה תפיסא ביה

בפתחת אליהו פונים אל ה' במילים: "נסתר מכל הנסתרים, ואין מחשבה תופסת בך כלל". כאן הדבר מתאר את הצד הנסתר שלו.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני הזהר י"ז א-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

96 בדי"ה וידעת היום

הקטע שם מציב את האמונה שלמעלה מן הדעת, מצד הקדושה, מול היפוכה — אמונות כוזבות: בתקופת בית ראשון, כשהקדושה שלטה והשכינה הייתה גלויה, הביאה הסטרא אחרא אמונות כוזבות חריפות בנוגע לאלקות; ובתקופת בית שני הייתה האמונה הכוזבת בענייני העולם, והאמינו למוציא דיבה.

הערת קה"ת

לעיל ואתחנן ד, ד.

97 "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". הטקסט מציין שהמדרש על קהלת מביא את הפסוק "נעשה אדם" בהקשר של פסוק זה.

Ecclesiastes 7:20 קהלת ו':כ'

כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא:

For there is not a righteous man upon earth, that doeth good, and sinneth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 ושמרת ועשית אותם בכל לבבך

מילות הסיום של הפסוק הפותח את המאמר. אדמו"ר הזקן מפרש את "בכל לבבך" כשני הלבבות, הפנימי והחיצוני, ואת "בכל נפשך" כשתי הנפשות.

Deuteronomy 26:16 דברים כ"ו:ט"ז

היום הזה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצֹּחַ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

This day the L-RD thy G-d commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

99 את ה' האמרת היום

"את הוי"ה האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו". אדמו"ר הזקן מפרש את "האמרת" כגרימה לה' לומר "נעשה אדם", ואת "להיות לך לאלקים" כהפיכת אלקותו למשהו שלך.

Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:י"ז

אֶת־ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לֵהָיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקֵּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 נעשה אדם בצלמנו

"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". אדמו"ר הזקן מלמד שלימוד התורה של האדם ממשיך למטה אמירה זו.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 ורוח אייתי רוח

הוהר אומר שהכול תלוי ברצון: כאשר אדם מעורר את אהבתו לקדוש ברוך הוא, הצד הימני מתעורר כלפיו, שכן "רוח מושכת רוח ומביאה רוח". כאן מוסבר כיצד דברי התורה הנאמרים למטה מביאים את דבר ה' למעלה.

Zohar, Terumah 64:660-66:669 ספר הזהר, תרומה ס"ד:תרס"ט-ס"ו:תרס"ט

Hence, "Thou shalt love" is the first outstretching of the right hand to love the Holy One, blessed be He, with that close attachment which the right hand symbolizes. If a man loves G-d, then G-d stretches out His right hand to him to receive and welcome him with love. Everything in the world depends on the will; spirit rouses spirit, and the spirit in man turned yearningly in love to Him brings down the Divine Spirit. When a man's love to the Holy One is roused, ... "the right hand

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

102 "לסוסי ברכבי פרעה דמיתך רעייתי". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה בשיר השירים.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א':ט'

לְסוֹסֵי בִּרְכָבִי פָרְעָה דְּמִיתִיךָ רְעִיתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 וארשתיך לי

"וארשתיך לי לעולם". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה.

Hosea 2:21 הושע ב':כ"א

וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי בְצֹדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 וה' האמירך היום

"והוי"ה האמירך היום להיות לו לעם סגולה". אדמו"ר הזקן מפרש את "האמירך" כנתינת דברו של ה' בפיו של מי שלומד תורה.

Deuteronomy 26:18 דברים כ"ו:י"ח

וְה' הָאֱמִירְךָ הַיּוֹם לֵהָיוֹת לוֹ לְעָם סִגְלָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וּלְשַׁמֵּר כָּל־מִצְוֹתָיו:

And the L-RD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 ואשים דברי בפוך

"ואשים דברי בפוך". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להסביר שה' נותן את דיבורו למי שלומד תורה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֹל יְדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטֵעַ שְׁמִי וּלְיֹסֵד אֶרֶץ וּלְאֹמֵר לְצִיּוֹן עֲמִי־אֲתָהּ:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-

ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people'
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 זאת חקת התורה

"זאת חוקת התורה". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה.

Numbers 19:2 במדבר י"ט:ב'

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל־בני ישראל ויקחו אליה
פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על:
This is the statute of the law which the L-RD hath command-
ed, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring
thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon
which never came yoke

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 ביום השמיני עצרת

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם". הכוונה היא למאמר השני שלו על פסוק זה.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כלי־מלאכת עבדה לא תעשו:
On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall
do no manner of servile work
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 ולתתך עליון כל כל הגוים

"וליתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת". אדמו"ר
הזקן קורא את "הגוים" כאויבים שבתוך האדם.

Deuteronomy 26:19 דברים כ"ו:י"ט

ולתתך עליון על כלי־הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולתתך
עם־קדש לה' אלקיך כאשר דבר:
and to make thee high above all nations that He hath made,
in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest
be a holy people unto the L-RD thy G-d, as He hath spoken
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 בהלו נרו

"בהילו נרו עלי ראשי". מכאן מראה אדמו"ר הזקן שתהלה היא לשון של
אור, ולכן היא קשורה לחכמה.

Job 29:3 איוב כ"ט:ג'

בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלה חשך:

When His lamp shined above my head, And by His light I
walked through darkness
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 שנקרא הדעת בשם תפארת

בוהר על משפטים נאמר שהדעת מוסתרת בפי המלך, "הנקרא תפארת",
וממלאת את כל ההיכלות. המאמר מביא זאת כמקור לכינוי הדעת תפארת.
Zohar, Mishpatim 22:528-536 ספר הזהר, משפטים כ"ב:תקכ"ח-
תקל"ו

111 יאר ה' פניו אליך

"יאר הוי' פניו אליך ויחנך". אדמו"ר הזקן קושר את הארת הפנים לבחינת

הדעת.

Numbers 6:25 במדבר ו:כ"ה

יאר Havayah פניו אליך ויחנך:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious
unto thee
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 לך אמר לבי בקשו פני

"לך אמר לבי בקשו פני". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כרצון הלב הנמשך
מהארת פני ה'.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח'

לך אמר לבי בקשו פני את־פניך ה' אבקש:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy
face, L-RD, will I seek
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 אם לא תדעי לך

"אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן". הכוונה למאמר שלו
על פסוק זה בפרשת ויצא.

Song of Songs 1:8 שיר השירים א':ח'

אם־לא תדעי לך היפה בנשים צאי־לך בעקבי הצאן ורעי את־גדי־תך על
משכנות הרעים:

If thou know not, O thou fairest among women, Go thy way
forth by the footsteps of the flock And feed thy kids, beside
the shepherds'tents
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים

כשם שהארץ מצמיחה את יכולה, כך ה' ייצמיח צדקה ותהילה נגד כל
הגוים". הטקסט מפנה למאמר מאוחר יותר על פסוק זה, העוסק בתהילה.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כן אדני ה' יצמיח צדקה
ותהלה נגד כלי־הגוים:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden
causeth the things that are sown in it to spring forth; So
the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth
before all the nations
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 ראה אנכי

"ראה, אני נותן לפניכם היום ברכה וקללה". הטקסט מפנה למאמר העוסק
בפסוק זה.

Deuteronomy 11:26 דברים י"א:כ"ו

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה:

:Behold, I set before you this day a blessing and a curse

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha)

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/1/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/1/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק